

Yeşil

SAYI: 08

OCAK 2018

ÜCRETSİZDİR

SARIYER BELEDİYESİ KENT KÜLTÜRÜ VE YAŞAM DERGİSİ

Türk ve dünya edebiyatının ulu çınarı

Nâzım Hikmet

116 yaşında

● Zülfü Livaneli ● İbrahim Baştuğ ● C. Hakkı Zariç ● Ahmet Say ● Sennur Sezer ● Adnan Özyalçın ● Aslan Özdemir
● Şeref Bilsel ● Vecdi Çıracıoğlu ● İsmail Bakar ● Mesut Kara ● Metin Yeğin ● Cemil Cahit Yavuz ● İlker Mumcuoğlu

FAKİR BAYKURT ÖYKÜ YARIŞMASI

"Herkesin bir öyküsü vardır"

ÖDÜLLÜ YARIŞMA
Detaylı bilgi
www.sariyer.bel.tr

SON
BAŞVURU
TARİHİ
**5 MART
2018**

SariyerBld

SariyerBelediye

SariyerBelediye

www.sariyer.bel.tr | 444 1 722

ŞÜKRÜ GENÇ / Sariyer Belediye Başkanı

Değerli Sanat ve Edebiyat Dostları,

Yeni bir yıla merhaba derken, bu yılın ilk **"YEŞİL MARTI"**sını bir **"Mavi Gözlü Dev"**e, bir **"Dünya Şairi"**ne, bir **"Ölmez Efsane"**ye ayırdık.

O'nun yaşam öyküsü, sanatı, eserleri, mücadelesi, kadınları, resimleri, aşkları, kavgaları... Hepsinden birer demet var, elinizde tuttuğunuz bu ayki sayımızda.

Boğaziçi Sahillerinden, Sariyer'den Tarabya'dan sürgüne uğurlandığı o hüzün dolu günü anacağımız bir dönemde, Nazım'dan daha anlamlı bir kapak konusu olamazdı. Deli gibi sevdiği kadınları ve bir o kadar sevdiği **"Yedi Tepeli Şehri"**nden uzak yaşadığı günleri, o günlerin izlerini, her biri birer kitap kadar dolu mısralarını, onları nasıl yarattığını anlatıyor değişik kalemler.

YEŞİL MARTI'nin bu sayısında ayrıca 20'nci yüzyılın en önemli edebiyat abidelerinden Gabriel Garcia Marquez'i de bulacaksınız.

Sariyer'in tarihi ve turistik değerlerini, onların kent yaşamına katkısı ve bıraktıkları izi de

yine düzenli olarak dergimizin sayfalarına aktarmayı sürdürüyoruz.

Ocak sayımız vesilesi ile ülke sanat ve edebiyatına büyük ölçüde damga vuran iki etkinliğimizin de duyurusunu hatırlatmak istiyoruz. Başvuruları sürmekte olan **FAKİR BAYKURT ÖYKÜ YARIŞMASI** ve hazırlıklarına tüm hızıyla devam ettiğimiz, bu yıl 7'ncisini gerçekleştireceğimiz **SARIYER EDEBİYAT GÜNLERİ**.

Kısacası; Sizleri bir tek gününde bile sanatsız, edebiyatsız, kısacası temel gıdasız bırakmayacağımızın bir simgesi olarak yine dopdolu bir **YEŞİL MARTI** ile karşınızdayız.

Sevgi ve Dostlukla...

Kapak Resmi: Haydar ÖZAY

SAYI: 08 OCAK 2018 yesilmarti@sariyer.bel.tr

Sahibi: T.C. SARIYER BELEDİYESİ ADINA ŞÜKRÜ GENÇ

Genel Yayın Yönetmeni
CENGİZ KAHRAMAN
kahramance@gmail.com

Genel Koordinatör
İSMAİL ERDEM
ismailerdem67@gmail.com

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
ÖNDER KÖMÜR
onderkomur1983@gmail.com

Editör
ASLAN ÖZDEMİR
aslan.ozdemir@gmail.com

Yayın Koordinatörü
VECDİ ÇIRACIOĞLU
vecdihisar@gmail.com

Kreatif Yönetmen
MUSTAFA GÖKMEN
mustafagokmene@gmail.com

Yayın Kurulu
Halil Genç
Vecdi Çıracıoğlu
Filiz Coşkun
Cengiz Kahraman
Aslan Özdemir

Baskı: Türkuvaz Haberleşme ve Yay. A.Ş.
Sabah Matbaa Tesisleri Sancaktepe / İstanbul
Tel: 0216 585 90 00

Adres:
Yaşar Kemal Kültür
Merkezi,
Derbent Mahallesi
Akgün Caddesi No: 1
Sariyer / İstanbul

www.sariyer.bel.tr
444 1 722

İstanbul'a Hasret NÂZİM HİKMET

İBRAHİM BAŞTUĞ

**“iki şey var ancak ölümle unutulur/
anamızın yüzüyle şehrimizin yüzü”**

İSTANBUL Nâzım Hikmet için “gonca gülünü” bıraktığı “yedi tepeli şehir”; Varna kıyısından denize bakıp oğlu Memet’e seslendiği “karşı yalı”; “fotoğraflarda büyüyen” oğuldur. “Dertlerimi aklında tutma, unut, beni unutma” diyen bir mektup; Piraye, Münevver, hatta Vera’dır! “Şairi cennete koymuşları/ ‘Ah, memleketim!’ ... demiş” dizelerindeki seni yakan sıla özlemidir İstanbul! Şüğündeki şair için İstanbul, “Üsküdar Cezaevi’nin görüşme yerini bile” özlemek; Varna’da masaya getirilen peynirli pideyi görünce “İstanbul’dayım sanki” demektir.

Piraye’ye yazdığı “Karıcığım.../ Hasretliğin on ikinci yılı bu/ On ikinci yılı/ Gönül ağzına kadar dolu/ Sen diyorum İstanbul geliyor aklıma/ İstanbul diyorum sen/ Sen şehrim kadar güzelsin/ Şehrim senin kadar acılı” dizeleriyle dile getirdiği İstanbul hasreti...

Doğduğu Selanik ile büyükbabası Mehmet Nâzım Paşa’nın görevi nedeniyle bulundukları, “Otobiyografi” adlı şiirinde “üç yaşında Halep’te paşa torunluğu ettim” dediği Halep ve Konya’daki kısa süreler bir yana bırakılırsa Nâzım Hikmet’in çocukluğunun ve gençliğinin İstanbul’da geçtiği söylenebilir. Göztepe Taşmektap’ta ilkokulu; Galatasaray Lisesi ve Nişantaşı Numune Mektebi’nde orta ve liseyi okudu. Askeri okulu bitirip stajyer bahriye subayı atandıktan bir yıl sonra sağlık sorunları nedeniyle askerlikten çıkarıldı (1920).

Osmanlı ordusuyla yolları ayrılan genç subay, işgal altındaki 1921 İstanbul’undan “Kurtuluş” mücadelesinin merkezi Ankara’ya gitme kararı alır. Ankara’dan Bolu’ya öğretmen atanan genç Nâzım’ın

düşünce dünyasını yansıtmayı açısından, o yıl yayımladığı “Sekiz Yüz Elli Yedi” başlıklı şiiri anmak yararlı olacak. “İslâmın beklediği en şerefli gündür bu;/ Rum Konstantiniyye’si oldu Türk İstanbul’u!/ Cihana karşı koyan bir ordunun sahibi,/ Türkün genç padişahı, bir gök yarılır gibi/ Girdi ‘Eğrikapı’dan kır atının üstünde;/ Fethetti İstanbul’u sekiz hafta üç günde!/ O ne mutlu, mübarek bir kuluymuş Allahın.../ ‘Belde-i Tayyibe’yi fetheden padişahın/ Hak yerine getirdi en büyük niyazını:/ Kıldı Ayasofya’da ikinci namazını./ İşte o günden beri Türkün malı İstanbul, Başkasının olursa yıkılmalı İstanbul.” (Şiirin başlığı Hicri takvimle İstanbul’un fethi, Miladi 1453; şiirde geçen, İstanbul için kullanılan isimlerden “Belde-i Tayyibe” ise ebced hesabıyla 857’nin tarih düşülmesi.)

Geleneğin etkisinde ve gençlik döneminde hâkim milliyetçi yönelişlerle, onlu yaşlarının başından beri yazdığı, sayısı onu bulan defterlerde biriktirdiği şiirlerinden birkaçını çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlayan genç Nâzım, “Mehmet Nâzım” imzasıyla, adını edebiyat çevrelerinde duyurmaya başlamıştı. Hatta “Bir Dakika” başlıklı şiiriyle Alemdar gazetesinin 1920’de açtığı yarışmada birinci oldu. Jüride dönemin önde gelen isimlerinden Cenap Şahabettin, Celal Sahir, Hüseyin Siret, Orhan Seyfi, Yusuf Ziya ve Halit Fahri vardır.

Nâzım Hikmet 1961’de yazdığı “Otobiyografi”de, “on dördümden beri şairlik ederim” diyorssa da defterlerindeki şiirlerin altına düştüğü tarihler, ilk şiir denemelerine 12 yaşında başladığını gösteriyor. Balkan Savaşları başta, kaybedilen savaşlarla parçalanayan vatan toprağı karşısındaki

kederin başat temayı oluşturduğu bu ilk denemelerde, dönemin “millî” edebiyat akımlarının etkisiyle birlikte askeri öğrenciliği yıllarında öğretmeni olan, özel ders için evlerine de geldiği bilinen Yahya Kemal’in etkisi de görülüyor.

Bolu’da kısa süre öğretmenlik yaptıktan sonra okumak için Moskova’ya giden genç şair bilindiği gibi düşünce dünyasıyla Rus Devrimi’nin ve komünizmin, şiirindeki yönelişle de Rus biçimcileri, gelecekçileri başta dönemin Moskova’da etkin akımlarının etkisine girdi.

Serbest koşukla yazdığı “Açların Gözbebekleri” şiirimizin modernleşme serüveninde Divan şiirinin aruz, Halk şiirinin hece kalıplarını kıran ilk örnek olmasının yanı sıra içerik yönünden de yeni bir şiirin habercisidir. Dizelerin basamaklı yapısıyla Mayakovski’nin anlatılan açlar, genç şairin Moskova yolculuğunda trenden izlediği, kıtlığın etkisiyle kitleler halinde yollara dökülen insanlardır. Ancak Nedim Gürsel “Dünya Şairi Nâzım Hikmet” adlı oylumlu incelemesinde genç Nâzım’ın “Anadolu’yu çoğu kez yaya kat ederken gözlemlediklerinden” de etkilendiğinin altını çizer.

Öte yandan Ankara yolculuğu kendi deyişle “İstanbullu paşazade”nin yaşamındaki büyük değişimi böylece başlatmış oluyordu. Düşünce dünyası ve şiir anlayışındaki dönüşümün yanı sıra onun İstanbul’dan bu ilk uzun ayrılığı, yaşamının izleyen 42 yılındaki en belirleyici duygusal durumun, o büyük “hasret”in de başlangıcı olacaktı. Bu ayrılıştan 40 yıl sonra yazdığı “Otobiyografi”de de dediği gibi: “kimî insan otların kimi insan balıkların çeşidini bilir ben ayrılıkların/

kimi insan ezbere sayar yıldızların adını ben hasretlerin”

Nedim Gürsel, kitabında, Nâzım Hikmet’in, 1960’larda Moskova’da yazdığı “Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim” adlı romanındaki Ahmet karakteriyle Nâzım arasında paralellik kurarak “kendisine çok benzeyen, giderek kişiliğiyle özdeşleştiği Ahmet’e şunları söyler” saptamasının ardından şu bölümü aktarıyor: “Ama doğrusu bu. Ne kitaplardan, ne ağır propagandası ile, ne de sosyal durumum yüzünden geldim geldiğim yere... Beni geldiğim yere Anadolu getirdi. (...) Karadeniz kıyısından Ankara’ya, sonra ordan Bolu’ya yaptığımız otuz beş günlük, otuz beş yıllık yayın yolculukla, öğretmenlik ettiğim kasaba, kıscacası, uzun lafın kısası, İstanbullu paşazadenin, daha doğrusu paşa torununun, Anadolu’yla tanışması...” Anadolu yolculuğunun genç Nâzım üzerindeki etkisini göstermesi bakımından ilgi çekici bir saptama.

Bana kalırsa çocuk yaşlarda şiir yazmaya başlayan Nâzım Hikmet bir dönem “propagandist” bir şiir serüvenine girdiyse de olgunluk dönemi denebilecek 1930’ların sonlarına doğru bundan vazgeçti. Tanzimat döneminden beri şiirde izlenen yenileşme hareketini geliştirip kendine has üslubu ve sonsuz yaratıcılığıyla yepyeni bir şiir kurarken kendinden sonra gelen kuşaklara, Anadolu Türkçesini antılaştıran bir miras bıraktı. Nâzım Hikmet’in şiiri, gücünü şairinin entelektüel birikiminden alır. Özgünlüğünün kaynağı ise şairinin hem klasik şiiri (Osmanlı Divan şiiri, Tekke/Tasavvuf ve Saz şiirleri) hem çağdaşı akımları iyi yorumlamış, onlardan yararlanmayı bilmiş olmasıdır.

Mavi Liman

MOSKOVA’DAN 1925’te yeni bir dünya görüşü ve yepyeni bir şiir anlayışıyla Türkiye’ye gelen Nâzım Hikmet, aynı yıl tekrar Moskova’ya dönmek zorunda kalır. Bu sırada Aydınlik dergisinde yayımlanan şiirleri ve yazıları yüzünden gıyaben yargılandığı davadan 15 yıl mahkûmiyet kararı çıkmıştır.

Üç yıl sonra 1928’de Türkiye’ye dönünce Hopa’da tutuklanıp yedi aylık tutukluluğun ardından serbest kalan Nâzım Hikmet’in Moskova’dan dönüşünün Türk edebiyatındaki ilk etkileri 1930’da “1+1=1” ve “Varan 3” adlı şiir kitaplarının yanı sıra Resimli Ay dergisinde başladığı “Putları Yıkıyoruz” kampanyasıyla görülür. (İlk şiir kitabı 1928’de Bakü’de yayımlanmıştır.)

Arada kısa tutuklanmalar yaşamakla birlikte Nâzım Hikmet’in çok sevdiği İstanbul’unda özgürce yaşayıp göreceği on yıl 1938 yazına kadar sürecektir. O da çoğu zaman takma adla yazarak. Şiirin yanı sıra oyunlar, Orhan Selim adıyla roman ve gazetelere fıkralar yazan Nâzım Hikmet film stüdyolarında da çalışarak geçimini sağlıyordu.

İki ayrı davadan 28 yıl 4 ay mahkûmiyetle hapse giren Nâzım Hikmet’in ölümüne kadar sürecek İstanbul hasreti de başlamış oluyor; Bursa Cezaevi’nden Piraye’ye yazdığı mektuplarda karısına duyduğu özlemle İstanbul özlemi birbirine karışıyordu: “Sen diyorum İstanbul geliyor aklıma/ İstanbul diyorum sen”

**“Çok yorgunum,
beni bekleme kaptan.
Seyir defterini
başkası yazsın.
Kubbeli, çınarlı
mavi bir liman.
Beni o limana
çıkaramazsın...”**

Karaciğer, kalp ve göz şikâyetleri 1943’te başladı. Çeşitli aralıklarla nükesden rahatsızlıklarına karşın 1950’de çıkan genel aftan yararlanabilmek için iki kez açlık grevi yapan Nâzım Hikmet bedenen hayli yorgundu.

Uluslararası yankı uyandıran kampanyalarla af kapsamına

alınarak özgürlüğüne ve İstanbul’a kavuşan Nâzım Hikmet’in 49 yaşında askere çağrılmasının ardından başka niyetler olduğu duyumunu alması ise onu İstanbul’dan, yani peynirli pideden; yani memleketinden; yani fotoğraflarda büyüyen henüz üç aylık oğlundan; yani yedi tepeli şehirden ve gonca gülünden .. Münevver’den, Piraye’den, Vera’dan ayırmış oluyordu. Atasözündeki gibi “gam” insanı bir kez daha öldürüyordu! Uzun hapislik döneminin “nem”inin de “mavi gözlü dev”in gövdesini epeyi yorduğu ortada...

İstanbul, Nâzım Hikmet için bir daha görebileceği umudunu ölümünden altı yıl önce yitirdiği “mavi liman”dır artık: “Çok yorgunum, beni bekleme kaptan./ Seyir defterini başkası yazsın./ Kubbeli, çınarlı mavi bir liman./ Beni o limana çıkaramazsın...”

Nâzım Hikmet’in Vera’yı İstanbul’la tanıştırmayı çok istediği bilinir. Bu gerçekleşmemişse de Vera onun bu arzusunu bir vasiyet sayıp 1990’da anı kitabının Türkiye’de yayımlanması vesilesiyle ziyaret etme olanağı bulduğu İstanbul’da bu hasreti bir nebze de olsa gidermiş oldu.

Nâzım Hikmet’in bir hasreti de Anadolu da bir köy mezarlığına gömülmeiktir-bitmemiştir! Mezarının Türkiye’ye taşınması konusu her gündeme geldiğinde, getirilmesi ölçüsünde getirilmemesini iyi niyetle savunularının ileri sürdüğü çekincelerin hâlâ geçerliliğini koruması ne acı!

Hep Aynı Kadını Sevdi!

“Sevilecek birini daldan dala arardı.”

NÂZİM Hikmet fanatizmi malum ama bunun bir de alt fanatizm kümesi vardır: Sevddiği kadınlar üzerinden yürür! Kimi Pirayecidir, Kimi Münewverci. Sonraları “Saman Sarısı” başlıklı şiirin yaygınlaşmasıyla nevezuhur bir fanatizm olarak Veracılık... Buna karşın üç başka kadın Nâzım Hikmet’te hiç hatırları yokmuşçasına görmezden gelinir. Moskova’da, Doğu Halkları Üniversitesi’nde (KUTV) 1921-25 arası ekonomi ve toplumbilim eğitimi gördüğü sırada bir yıl kadar (1923) evli kaldığı Nüzhet Hanım; Rusya’ya ikinci gidişinde (1925) evlendiği Lena (Yelena Yurçenko); evlenmemiş olmakla birlikte en uzun süren ilişkilerinden birini yaşadığı Galina (Galina Grigoryevna Kolesnikova)...

Nâzım Hikmet’in en az şiirleri kadar dikkat çeken fiziğiyle etkilediği kadınların sayısı çok daha fazla. Meraklısına Emin Karaca’nın “Nâzım Hikmet’in Aşkları” adlı kitabını salık verip şu değerlendirmeyle yetinelim. Birçok şiirin altına ortak imza attığı ve çocukluktan itibaren yakın arkadaşı Vâlâ Nurettin anlatıyor: “Aslında, Nâzım monogamdı. Birini severse -iyice severse- ona sadık kalmak isterdi. Sevemediği sıralarda da, sevicek birini daldan dala arardı. Bunu bilinçle mi, içgüdüyle mi, can sıkıntısıyla mı yapardı? Daha ziyade kadınların ayartma çabasına kurban gittiğini, tanıdığım kadınların sözlü ve yazılı itiraflarından öğrenmiş bulunuyorum.”

Nâzım Hikmet’in kadınlarla ilişkisinde belirleyenin kadınlar olduğuna belki de en iyi örnek Galina ile yaşadığı yedi yıllık ilişkidir. Hiçbir şiirinde adı geçmeyen Galina’ya âşık değildi ama doktoru ve çevirmeni olan bu kadınla ilişkisi sırf onun Nâzım Hikmet’e duyduğu sevginin hatırına bu kadar uzun sürmüş gibi görünüyor.

Nâzım Hikmet’in Galina ile ilişkisinin başlangıcında, Çin’de 1952’de geçirdiği ilk kalp krizi ve doktorlarının “âşık olursan üç yıl yaşarsın, âşık olmazsan on yıl” demesinin ne ölçüde etkili olduğu bilinmez. Nâzım Hikmet öldükten sonra pasaportunda bulunan “Gelsene dedi bana/ Kalsana dedi bana/ Gülsene dedi bana/ Ölsene dedi bana/ Geldim/ Kaldım/ Güldüm/

Öldüm” dizelerinden Vera’ya gidişinin ölümünün hızlandırdığı efsanesi yaratılamayacağı gibi!

Nâzım Hikmet’in yaşamına giren kadınlar sanki tek bir imgede, “gülüm”de birleşmiştir. Tahir’in Zühre’sini, Kerem’in Aslı’sını kadınlıktan sevdâ imgesine taşımada gösterdiği ustalıklı, kendi yaşamına giren kadınlar da aynı imgede buluşturur. Sanki baştan sona hep aynı kadını sevmiştir. Bir yazısında şöyle der: “Aslı olmasaydı Kerem yanmazdı! Laf! Ben Kerem’i bilirim. O öyle acayip bir heriftir ki, Aslı olmasaydı, yanmak için bir vesile bulurdu mutlaka... Nasıl bulmasın ki, kafasına yanmayı koymuş bir kere... Sebep Aslı da değil, sebep daha derinlerde...”

Nâzım Hikmet 45 yaşında yazdığı bir yazısında aşkı şöyle tanımlar: “Âşkın, âşık olmanın –ama en geniş mânâsıyla ve yalnız münhasıran bir şeye ait değil, birçok şeye ait- yalnız yirmi yaşında baştan geçen bir iş olduğunu sanmıyorum. Bak, meselâ ben, 45 yaşımı bitirdim, ama her gün biraz daha âşık oluyorum. Karımdan, sanattan, tabiatın, insanlardan, idealimden tut da kanaryama kadar her şeye doludizgin âşık oluyorum ve çok şükür âşığım. Bu aşk mistik mânâda aşk filan değil, platonik aşk değil, her birinde ayrı ayrı pratik tezahürleriyle faal bir aşk. Bana böyle geliyor ki, bir tek insana, bir tek ağaca, bütün bir ormana, bir tek düşünceye ve fikre âşık olmadan yaşamak, yaşamak değildir. Hemen âşık olmaya başla.”

Aşka sebep kuşkusuz daha derinde. Yürekte! ■

İzmir’den takaya, Hopa’dan Resimli Ay’a Nâzım

“Moskova günlerini dolu dolu geçiren şair, bir yandan öğrenimine devam ediyor, bir yandan yaşanan değişime tanık olarak coşkuyla şiirler yazıyordu.”

C. HAKKI ZARİÇ

İZMİR günleri beklediği gibi başlamadı Nâzım'ın. Önce kalacak yer bulmalıydı ama gittiği kentte Nimet Teyzesinin kocası Rahmi Bey onu evine kabul etmedi. Muhalf olduğu için kendisinin de izlendiğini, evde barındırması durumunda bunun felaket olacağını söyledi Nâzım'a. Yerel ilişkilerini kullanarak bir kulübede kalmaya başlayan Nâzım, baskı makinesini kuracak ve faaliyete başlayacaktı. İşler düştüğü gibi gitmediği gibi kulübenin önünde üstüne saldıran köpek bacağından ısırılmıştı şairi. Ne hastaneye gidebiliyor ne de tedavi olabiliyordu çünkü aranır durumdaydı.

Kâzım Karabekir'in kurduğu Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası gittikçe güçleniyordu. Öte yandan Şeyh Said isyanının patlak vermesi sonucunda Takrir-i Sükûn ilan eden hükümet olağanüstü yetkilerle donanıplı İstiklal Mahkemeleri'ni kurdu. Tehvid-i Efkâr, İstiklâl, Orak-Çekiç, Son Telgraf gibi gazeteler, Aydınlık, Sebülürreşad gibi dergiler kapatılverdi bir anda. Greverin önü hepten kesildi. 1 Mayıs 1925'te dağıtılan bildiriler nedeniyle TKP üyeleri tutuklanıp İstiklal Mahkemesi'nde yargılanmak için Ankara'ya götürüldü.

Aynı yılın Haziran ayında İzmir'den İstanbul'a gizlice gelen Nâzım, annesinin Kadıköy'deki evinde geceyi geçirdikten sonra bahriyeli kılığına girip bir takayla Mühürdar kıyılarında denize açıldı ve bir dizi serüven sonucunda Moskova'ya ulaştı. Ankara'daki İstiklal Mahkemesi'nin yargılaması sonucunda Şefik Hüsnü ve Hasan Âli ile birlikte en ağır cezaya çarptırılan kişilerden biri de Nâzım'dı.

Moskova günlerini dolu dolu geçiren şair, bir yandan öğrenimine devam ediyor, bir yandan yaşanan değişime tanık olarak coşkuyla şiirler yazıyordu. 1926 yılında bir dış hekimi olan Yelena Yurçenko ile evlendiler. Aile fotoğraflarını İstanbul'daki yakınlarına gönderiyordu Nâzım; gelen mektuplardan Cumhuriyet Bayramı nedeniyle çıkacak olan genel

af haberini bekliyordu. Neden sonra af çıkacak, binbir zorluk, hapishane ve kelepçeli günlerden sonra Nâzım İstanbul'a ulaşacaktı ama sevgili eşinin karşısına bürokratik engeller çıkacak, ikilinin bir araya gelmesi engellenecek, nihayetinde bir salgın hastalık sonucu hayata veda edecekti Dr. Yelena Yurçenko.

Beklenen af çıkmıştı çıkmasına ya Türkiye Cumhuriyeti Elçiliği'nden, her gittiğinde “bugün git yarın gel” karşılığını alan Nâzım, Laz İsmail ile birlikte ülkeye kaçak yollardan girmek için trenle Bakü'ye gitti. Güneşi İçenlerin Türküsü daha yeni yayımlanmıştı ve şair büyük bir coşkuyla kucaklanmıştı kentte. Hopa'dan bilinmeze kelepçeli yolculuk

1928 Temmuzunda sınırı geçip Türkiye'ye giriş yapan Nâzım ile Laz İsmail Hopa'da yakalandı. Sınırı izinsiz geçmek ve sahte pasaport kullanmaktan dolayı savcının karşısına çıkarıldılar. Yargılanmak için Rize'ye gönderilmeden önce iki ay kadar kaldılar Hopa cezaevinde. Sınırı pasaportsuz geçmelerinin cezası üç gündü; Rize'de mahkeme karşısına çıkmışlar, cezaayı fazlasıyla yattıklarını kanıtlamışlardı ama bir de ikna etmeleri gerekiyordu hâkimi. Başka suçtan tutuklanmaları var mı diye iki arkadaşı “mevcutlu olarak” sevk edildi.

Sınır dışı edilmekten korkuyordu Nâzım. Hâkimiyet-i Milliye gazetesinin başyazarı Falih Rıfı Bey'e (Atay) bir telgraf çekerek “Türkiye'de kalmamı temin eder misiniz?” ricasında bulundu. Aydınlıkla yayımlanan şiirleri için Falih Rıfı'nın “İşte inkılabın aradığı şair, ne yazık ki inancı inancımıza uymuyor,” dediğinden haberi vardı Nâzım'ın. Adliye Vekili Mahmut Esat Bey'e (Bozkurt) ve İçişleri Bakanı Şükrü Bey'e (Kaya) başvurdu aynı zamanda milletvekili olan Falih Rıfı. “Nâzım Hikmet bu memleketin evladı. Niye geri gönderilsin?” yanıtını aldı.

Ancak elleri birbirine kelepçeli iki arkadaş Rize'den vapura bindirilip jandarma eşliğinde İstanbul'a gönderildi. Yemek yerken ya da

Emin Karaca'dan alınan bilgiye göre, ayaktaıklar (soldan sağa), Resimli Ay Dergisi'nden bir yazar, Nâzım Hikmet, Emin Türk Eliçin Oturanlar (soldan sağa): Nail Vahdeti Çakırhan, Halit Fahri Ozansoy

Nâzım Hikmet ile eşi Dr. Yelena Yurçenko

Resimli Ay dergisinin kapağı

tualete giderken çözülüyordu kelepçeleri sadece. Uzun ve eziyetli süren vapur yolculuğunun ardından 4 Ekim 1928 tarihinde İstanbul'a indiklerinde gazeteciler bekliyordu rıhtımda. Bir gün sonraki Cumhuriyet gazetesi elleri birbirine kelepçeli, silahlı jandarmalar eşliğinde azıllı katiller gibi Sultanahmet Cezaevi'ne götürülüşlerinin fotoğrafını yayımladığında basında yoğun protestolar da yükseldi.

Bir dönemi birlikte göğüslemiş daha sonra “çapına göre mücadele” anlayışını benimsemiş olan Vâlâ Nurettin şairi görmeye gittiğinde olanları şöyle aktaracaktı: “Kendisini resmî bir binanın lenduha, pis ve havasızlık kokan dehlizinde, muhafızları ortasında bir tahta sıraya oturmuş gördüm. Sakalı uzamış, düğmeleri kopmuş, üstü lekeli, ayakları çamurluydu. (...) Derhal konuya girdi: yolda gelirken yazdıklarını, daha doğrusu söyleyip aklında tuttuklarını hafızasından okudu.”

Kaleme kâğıda gerek duymuyor, şiiri her şart altında belleğinin dehlizlerine bile yazabiliyordu Nâzım.

İstanbul'da çıkarıldıkları mahkeme bütün suçları birleştirerek ele alınması için iki arkadaşı Ankara'ya göndermeye karar verdi. Nâzım Hikmet ve Laz İsmail için kelepçeli Ankara yolculuğu başladı bu defa. Basın duruma tepki gösteriyordu; bir af yasası çıkmış, bütün siyasi tutsaklar af yasası kapsamına girmişti. İki arkadaşın birbirine kelepçelenerek oradan oraya sürüklenmesinin ne anlamı olabilirdi ki?

Ankara'da durum değişmedi. Sorgulanıp tutuklandılar. Önceki yargılamalardan gerekli bilgi ve belgelerin mahkemeye gelmesini beklediler bir zaman. 4 Kasım 1928'de başlayan duruşma 23 Aralık 1928'de son buldu. Nihayetinde ve sonuçta karar yüzlerine okundu; iki arkadaş oy birliği ile serbest bırakıldı.

Şevket Süreyya, Ankara'da kalması için nedenler sunduysa da tez elden İstanbul'a gelip kaldığı yerden davaya devam etmenin ısrarıyla yola koyuldu Nâzım.

Resimli Ay'dan putlarla savaş

Akşam yemeğinde sevgili eşinin gözlerine bakıp ona bir şiir okumak istediğini söyledi Zekeriya Sertel. Genç şairlerden Nâzım Hikmet'in bir şiiriydi bu ve makineleşmekten bahsediyordu.

“trrrrum,
trrrrum,
trrrrrum!
trak tiki tak
Makinalaşmak
istiyorum!”

Nâzım Hikmet ile Laz İsmail'in Rize'den vapurla İstanbul'a getirilişini haber yapan Cumhuriyet gazetesi kupürü.

Şiiri beğenmemişti Sabiha Hanım. Ne aruz vardı şiirde bildik anlamıyla ne de hece vezni; kulak tırmalıyordu açıktan açığa. 1928 yılında olacak iş miydi bu şimdi? “Makinalaşmak istiyorsa gidip motor taktırsın,” dedi şair için. Ertesi gün kapı açıldığında Vâla Nurettin girdi Resimli Ay'dan içeriye. Yanında iş arayan arkadaşı Nâzım Hikmet vardı. Zekeriya Sertel'in durumdan haberi vardı ama yazı yazdıramazlardı Nâzım'a, bunu göze alamazlardı. Musahhih olabilirli, evet. Tercüme yapabilir, yeni fikirleriyle yazılar öneribilirdi. Sabiha Hanımın odasında bir masa verildi şaire. Nâzım'ın Resimli Ay'a gelmesiyle Sadri Ertem, Suat Derviş, Sabahattin Ali, Emin Türk Eliçin gibi yazarlar katıldı kadroya. Yazıdan irak tutulabilir miydi Nâzım? Takma adlarla da olsa yazmaya başladı dergide.

Putları yıkmamanın ilk adımlarının atılacağından kimsenin haberi yoktu henüz. ■

Kaynaklar:

- Memet Fuat, Nâzım Hikmet, Adam Yayınları
- Sabiha Sertel, Roman Gibi, Can Yayınları.

ZÜLFÜ LİVANELİ

Hayata dair

ANADOLU köylüsünü Nâzım Hikmet kadar büyük bir sevgiyle, anlayışla bağrına basmış bir yazar bulamazsınız. Nâzım, bu halkı çok ama çok sevmiştir. Kurtuluş Savaşında top mermisi taşıyan kadınlardan cephede çarşılanlara, İstanbul'un yoksul halkından pamuk işçilerine, bozkır insanlarından balıkçılara kadar uzanan büyük bir fresk yaratmıştır ve bu freskin içine yerleştirdiği insanları sonsuz bir sevgiyle anlatmıştır. Nâzım büyük bir şairdir. Politikanın acımasız dişilleri arasında parçalanmak istenmiş bir şair! Taşra politikasının bütün ayak oyunlarını uygulayan bir grup, hiçbir zaman ulaşamayacakları ve anlayamayacakları bir estetik düzeyi ayaklar altına almayı becermişlerdir doğrusu. Sorun Nâzım'ın komünist olması değil, onun düzeyidir. Düzeyle düzensizliğin karşılaştığı yerde mutlaka çarpışma olur. Tarihini belli bir döneminde Türkiye'de bu çarpışma Nâzım isminde odaklanmış ve komünizm kavgası olarak adlandırılmış. Oysa gerçek çatışma evrensel düzeydeki şair Nâzım Hikmet'le dünyadan kopuk, taşralı despotlar arasındadır.

Edebiyatçıların barış çiğliğinde, yüzyılları ve ülke farklarını aşan bir yücelik var. Benim düşünce dünyamda William Faulkner, Hacı Bektaş'ın torunudur. Çünkü 13. yüzyılda din ve ırk ayrımına karşı çıkarak dostluğu öğütleyen, şiddeti lanetleyen Hacı Bektaş öğretisi, 20. yüzyılda Joe Christmas adlı zenci-beyaz karışımı adamın linç edilmesini anlatan Faulkner'la aynı frekansta buluşur. Yunus Emre, Walt Whitman'ın atasıdır. Michael Kohlhaas'ı yazan Kleist'la Köroğlu varyantları anlatan Anadolu ozanları aynı kaynaktan su içer. Homeros'un da kana kana içtiği kaynaktır bu. Ve insan bir kez bu nehirde yıkandı mı hiçbir savaşı sevemez.

İlk gençlikte romanların sarhoş edici dünyasına dalarak Alaska'dan Hindistan'a, Küba'dan Afrika'ya, Sibirya'dan Kamçatka'ya uzanan binbir serüvenin heyecanına kapılanlar dünyada bununla karşılaştırılabilecek çok az zevk olduğunu bilirler. Mançalı “huysuz ihtiyar” Don Kişot'un, kitaplardaki dünyayla gerçek dünyaya yer değiştiren hayal gücünün soluğunu hissetmişlerdir mutlaka. Rosinante'nin sırtında rüzgâra meydan okumuşlardır. Bu tutkuya kapılanlar, “bala düşmüş sinek” gibi, ömürlerinin sonuna kadar kitap okumayı bırakamazlar. ■

Nâzım Hikmet Sarıyer'de!..

SÖYLEŞİ : ASLAN ÖZDEMİR

Ressam Haydar Özyay'ın, büyük şair Nâzım Hikmet'in 116. Doğum Yılı (1902) anısına düzenlediği "Nâzım Hikmet Resimleri" başlıklı kişisel resim sergisi Sarıyer Belediyesi'nde 15 Ocak'ta açılıyor. "Nâzım Hikmet Resimleri" sergisi, Sarıyer Belediyesi Yeni Hizmet Binası Sergi Salonu'nda 15-28 Ocak 2018 tarihleri arasında ziyaret edilebilecek. Yeşil Martı'nın Ocak 2018 tarihli ilk kapak çalışmasını da Haydar Özyay'ın bu sergisine ait çok özel bir resimlerden birinden seçtik. Dünya çapında değerli ve üretken ressamımızın, hemen fark edilebilen kendine özgü üslubu olan eserlerinde, fırçasıyla adeta yepyeni bir Nâzım Hikmet mitolojisi ve ikonografisi yaratırcasına; yeniden var ediyor büyük şairi. Haydar Özyay, sanat mücadelesini Y. Martı okurları için anlattı.

SERGIYİ konuşmadan önce bir ressam olarak sizi okurlarımıza tanıtmak istiyorum. Ahmet Say'ın ifadesini ödünç alırsam "Nâzım Hikmet tutkunu" Ressam Haydar Özyay resme nasıl başladı?

Çocukluğumuzda köy mektupları vardı. "Kıymetli babama mahsustur" gibi başlıklarla yazılırdı. Küçüklerin gözlerinden, büyüklerin ellerinden operim gibi satılar hep olurdu. Annem köy mektuplarına kuşlar, resimler çizirdi; kalem tutuşunun resim yapmaya özendiren bir hali vardı.

Defteri, kalem; resmi sevmemde annemin çok büyük etkisi olmuştur. Aşık Veysel'in öldüğü yıl İstanbul'a göç ettik. 1973'ten göç ettiğimiz yıldan konuşurken bu yıla annem 1973 demez, Veysel'in öldüğü yıl İstanbul'a geldik der. Aşık Veysel'le birlikte hatırlarız bu göç yılını. Göç sonrası köyle şehir arasında bocalarken okuldan önce, annem evde okuma yazmayı öğretmişti. Böylece resimlerin dünyasına kitapların dünyası eklendi. Her şeyden önce, anneme ve babama büyük bir minnettarlık duyuyorum.

Onların hoşgörüsü, sanata inancı, büyük emekleri, aydın insan oluşları bizi bu noktalara getirdi. Çocuklarına gereksiz bunalımlar yükleyen anne babalardan hiç olmadılar. Yine bu yıllarda, annemin yanında büyüdüğü, köylülerimizden aydın bir insan olan Şemsi Yenge'nin "Kalem elinden hiç düşmesin" sözü, bir ressama en güzel dileklerinden biriydi. Bu sözün her zaman ayrı bir güzelliği var benim için. Kendi köklerimiz, eski insanlarımızın hatıralarını bize hiç unutturmayacak sözlerden bunlar.

● Çocukken de resim yaparmıydınız?

Bazı rastlantılar resim yapma sevgimi güçlendirdi. Bir tanesini anlatayım. Erzincan'dan İstanbul'a ziyaretimize geldiğinde bir gün Derviş dedem, elinde kâğıda çizilmiş bir şeyle çıkageldi. Köylülerimizden gittiği kahvehanede poz vermiş, kendi portresini çizdirmiş; belki bir ressama, belki bir resim öğrencisine. Kâğıdın üzerindeki çizimler farklı yönlerde dağılıyordu, uçuyor, üst üste yığılıyordu. Kalem çizimleri bir araya geldiğinde dedemin yüzü beliriyordu. Daha önce böyle bir şey görmemiştik. Gözlerimizi resimden alamıyorduk. Dedemin portresi, resmin dünyasını fark etmemin en önemli anlarından biriydi. Beş altı yaşlarındaydım. Resim sanatıyla ilgili unutulmaz bir hatıralardan biri bu.

● Kaç yıldır resim yapıyorsunuz?

1986 tarihinde bir dergide başlamış olan çalışmalarımı başlangıç say-sam bile, otuz yıllık bir sanat yaşamını çoktan geride bıraktığım söylenebilir. 91'de Varlık Dergisi'nde basılmış çizimlerim var. Mezunlarımdan olduğum Mimar Sinan Üniversitesi Resim bölümüne 1988'de girdim; 18, 19 yaşlarımda,

Edebiyata olan sevginin, edebiyatla resim arasında kurduğunuz ressamca bağ ve üretkenliğiniz beni çok

etkiledi.

Teşekkür ederim, sağolun. 2017 benim için benzersiz bir resim-edebiyat yılı oldu. Goethe'ni Faust'unu, İbsen'in Peer Gynt'ünü, Yaşar Kemal'in Ağrı'dağı Efsanesi'ni ve Nâzım Hikmet'i resimlediğim yıl oldu. Sadece bu saydıklarımın toplamı 200 parçadan fazla olan bir resim koleksiyonudur. Sadece dörtte birini sergileme imkanı bulabildik. Çok hayran olduğum Nâzım'ı okudukça ve yıllarca hep okudukça resim sanatına, bir ressama muazzam olanaklar sunduğunu farkettim. 20 yıldan fazla oluyor, Nâzım'ın Şeyh Bedrettin'den denemelerim var. Geçmişte yaptığım Nâzım portreleri var. Bu yıl çalışmalarımın merkezinde Nâzım Hikmet oldu, büyük bir yoğunlaşma içine girdim diyebilirim.

● Haydar Özyay'ın "Nâzım Hikmet Resimleri" sergisini görenler Nazım'ın hangi eserlerinin yorumlarını bulacak?

Sergilenen eserler "Karlı Kayın Ormanı", "Yapiyla Yapıcılar, "Salkım-söğüt" ve "Masalların Masalı" gibi Nâzım Hikmet'in şiirlerinin ressamca yorumlarından, büyük şairin şarkılarının sözlerini yazdığı "Lüküs Hayat" operetinden yapılmış resimlere kadar uzanıyor. Nâzım'ın Bursa ve Çankırı hapsederlerindeki yaratıcılık anları, tiyatroyla ve klasik müzikle ilgili birbirinden farklı sahneler de sergilenen eserlerin başlıca konuları arasında.

Celile Hanımlar, Abidin Dino'lar, Avni Arbaşlar, Rasin'ler gibi unuttuklarını olabilir, Nâzım'la ilgili eserler veren sanatçılar vardı bir zamanlar. Günümüzde yapılan Nâzım resimleri ni; onları nasıl buluyorsunuz?

Bu yeni dönemlerde, günümüzde Nâzım fotoğraflarını boyayla taklit eden, çok gerçekmiş gibi görünen ama gerçeği ortadan kaldıran resimler çok yaygın. Nâzım'ı resim sanatına daha görkemli yansıtmalıyız.

Nâzım resimlerinizi bu eleştirdiğiniz tavırla karşılaştırırsak ne söylersiniz sergide yer alan eserleriniz için?

Evet bu eleştirdiğim fotoğrafik bir üsluba düşmemeye çalışan bir ressam, daha duygusal ve daha insani bir tavırla yapılmış resimler. Gerçeğe çok yakın, ayrıntıların çok yoğun olduğu sahnelerde de var. .Bütün sergi tek bir kelimeye sığmayacak bir zenginlik gösteriyor. Kitapların, yeni başlıkların, yeni fikirlerin doğuşunu gösteren bir serginin resimleri bunlar.

Ama iyi bir resmin değil "bir imzanın" para ettiği bir zamanda yaşıyoruz.

Nâzım resimlerim ve bütün resimlerim, hepsi imzasızdır. Haklısınız sanat ticaretinde imza para eder.

Kötü bir resim, ama bu ressamın imzası para ediyor derler. Çoğu zaman sanatla, sanatçılıkla kazanılmış bir şey değildir bu. İlişkiler, galerilerin, koleksiyoncuların şişirmeleri vb. Biricik yaratma anlarının Nâzım'ı; Lüküs Hayat şarkılarında veya resim yaparken, Nâzım'ın ruh halleri, hapishane kilitleri, bitki filizleri; çınar, söğüt, ceviz

● Okuyucularımıza bundan bahsedermisiniz?

Bu sergide bu yeni başlıkların, konuların hatta objelerin ortaya çıkışı daha belirginleşmişti. Müzik dinleyen Nâzım, mektup alan Nâzım, yaratma anlarının Nâzım'ı; Lüküs Hayat şarkılarında veya resim yaparken, Nâzım'ın ruh halleri, hapishane kilitleri, bitki filizleri; çınar, söğüt, ceviz

**HAYDAR ÖZAY
Nâzım Hikmet
Resimleri**

15-28 Ocak 2018

Açılış: 15 Ocak 2018, Cumartesi

**Sarıyer Belediyesi
Yeni Hizmet Binası
Sergi salonu**

yaprakları, atlar, atlılar...

● Gördüğüm kadarıyla Nâzım resimlerinizde de imza yok. Resmin kendisinden çok imzanın para ettiği bir dönemdeyiz. Resimleri-nizi neden imzalamıyorsunuz?

Ahmet Say, "Haydar Özyay'ın Nâzım resimlerinin hepsi birbirine benzer görünüyor. Bence bu bir üslup bütünlüğünün sonucudur. " demişti. Nâzım resimlerini görenler, isminizi, imzanızı görmemek bile bir yerde resminizi görsek kolayca tanı-rız diyorlardı. Sergilerimi gezenler; bir ressamın Nâzım resimlerindeki imzasız ama üslubuyla imzalı resimlerden çok etkileniyorlar ve daha önce yaptığım resimlerimle bir üslup ortaklığı kuruyorlardı.

Ama iyi bir resmin değil "bir imzanın" para ettiği bir zamanda yaşıyoruz.

Nâzım resimlerim ve bütün resimlerim, hepsi imzasızdır. Haklısınız sanat ticaretinde imza para eder. Kötü bir resim, ama bu ressamın imzası para ediyor derler. Çoğu zaman sanatla, sanatçılıkla kazanılmış bir şey değildir bu. İlişkiler, galerilerin, koleksiyoncuların şişirmeleri vb. Biricik yaratma anlarının Nâzım'ı; Lüküs Hayat şarkılarında veya resim yaparken, Nâzım'ın ruh halleri, hapishane kilitleri, bitki filizleri; çınar, söğüt, ceviz

Benerci gibi, Taranta-Babu gibi eserlerinden önce tek tek şiirlere yoğunlaşıyorsunuz.. Bildiğim kadarıyla daha önce bir ressam bu yoğunlukta Salkımsöğüt veya Masalların Masalı çalışmamıştı.

Sarıyerli sanatseverler bu sergi ayrıca Yapıyla Yapıcılar gibi yeni şiirlerine başlangıçları ve daha önce başlanmış olan iki adet Masalların Masalı'nın bu sergide daha fazla sayıya ulaşmış olduğunu görecektir. Aynı şekilde ilk kez bir ressam Salkımsöğüt'ü sergide görülecek yoğunlukta yorumlamıştır. Karlı Kayın Ormanı'na ait yorumlar ilk kez sergilenecek, Nâzım ve Lüküs Hayat'a ait, ilk kez sergilenen resimler var sergide.

● Nâzım Hikmet çalışmalarınız nasıl bir yönde ilerleyecek bundan sonra?

Nâzım kitaplarına hazırlanıyorum. Sergiler kitaplara dönüşecek. Kitaplar sergilerde Nâzım'ı göremeyenlere ulaşmak için düşündüğüm bir yol. Bütün insanlara ve özellikle genç kuşaklara ulaştırmak için Nâzım sergileri ve kalıcılaştırmak için Nâzım kitapları.

● Kitaplarınızda Nâzım'dan önce çıkacak olanlar şiirler hangileri?

Üç şiir benim için öncelikli olacak gibi görünüyor: Salkımsöğüt, Masalların Masalı ve Karlı Kayın Ormanı. Şöyle olabilir isimlerden bazıları. Nâzım Hikmet'in Masalların Masalı üzerine 60 resim. Bunlara benzer başlıklarda Salkımsöğüt'e, Karlı Kayın Ormanı'na veya diğer şiirlere 40'ar, 60'ar, 80'er Nâzım resminin olduğu kitaplar. Resimlerin yapılış süreci eklenilebilir. Bu resimlerin günlük hayata

yansımaları, tanıklıklar. Kitaplaşmaları en az sergiler kadar önemsiyorum. Binlerce sanat izleyicilerine ulaşan Nâzım yoğunlaşmam, bir ressamın Nâzım kitaplarına attığı ilk adımları daha şimdiden sahicleştiriyor. Nâzım Hikmet ve Tiyatro, Nâzım Hikmet Şarkılarıyla Lüküs Hayat, Artık kaybolmuş, bir daha hatırlanmayacak olanın ressamca olan arkeolojisini resim sanatıyla hayal etmeye çalışıyorum. **● Nazım'ı resmetme süreci devam edecek mi?**

Ben bir yandan yeni Nâzım resimleri yapıyor, bir yandan da zaman buldukça öncekileri elden geçiriyorum. Yeni konular, yeni başlıklar, yeni fikirler Nâzım sergilerimde ortaya çıkacak. Daha da derinleşmiş yorumlara doğru ilerleyeceğim. Daha başlamamışım gibi bir duyguda ve tazelikteyim. Bu daha başlangıç bile demek istemiyorum.

Edebiyat resimlerimle birlikte aslında bir tür tarih ressamlığına doğru ilerliyorum. Resim sanatına yansıyan toplumsal tarihimizle edebiyat tarihizinin birarada olduğu bir resim müzesi hedefliyorum. Bütün emeklerimin bir yönü de bu. 2018'in benzersiz bir edebiyat ve resim yılı olacağına olan inancım bu yönde büyük bir çalış-ma gücü geliştirmek amacındayım.. Bu yeni yıl için karar verdim; 2018'i "Resim Sanatında Nâzım Hikmet Yılı" haline getirmek gibi çok inanarak söyledığım bir düşüncem var. Ayrıca, Yaşar Kemal'den Aşık Veysel'e, Orhan Kemal'den Sait Faik'e, Orhan Veli'ye daha nice kültürel değerimiz aynı yıl içinde resimlerimde yer bulacak-hatta şimdiden bulmaya başladı bile diyebilirim. ■

İki Nâzım'lı bu resimde büyük şairin iki ruh halini vermeye çalıştım. En sağdaki Nâzım, içe dönük, karamsar, mutsuz. Etrafı üzerine yığılmış, kaybolmuş; bir yorgunluğun altında kalmış gibi. Bu karamsar ruh halinden yazarak, üretmek çıkışını gösterdim. Heyecanla yükselen sol eli ve yüzünde sevinçle bir şeyler yazıyor. Yazdığı şey onu mutlu ediyor. Hemen üstünde tiyatro koltuklarına dönüşen hapisane demirleri. Koltuklar boş, geleceğin izleyicisine yazıyor sanki. Umutsuzluktan yaratıcı çabayla çıkıyor.

Elinde tuttuğu mektup ve fotoğraf üzerine bir resim bu. Nâzım'ın bütün gün resim yaptığı olurmuş. Kitaplarıyla birlikte bir tuval var ve hemen yanında 40'lı yılların radyosu. Bulunduğu yerden çıkması senelerce mümkün değil. Mektubun duygusal sonuçlarına katlanmaktan başka bir çaresi yok. Tepki veremiyor. Bir adım atsa kapı ve demir parmaklıklı pencereyle sınırlı. Bir çaresizlik içinde. Ama öte yandan birlikte oldukları şeylerle güçlü ve dingin duruyor. Kitaplarıyla, tuvaliyle, belki radyodan sesini duyduğu bir şeyle veya etrafına yaydığı kendi doğasıyla, kendi verimiyle.

Bitki filizleri ve zincirler Nâzım'ın odasına akıyor. Masaya dokunan eli, kalemiği, daktilosu, dağınıklığı, yatağı ve Nâzım mutsuz görünüyor. Karamsar bir resim değil bu benim için. Bütün resimlerde farklılaştırmaya çalıştığım ruh hallerine yönelik yorumlarımdan biri bu. Pencereyle birlikte hapsedilmeyi, tutsaklığı gösteren, hissettiren kilitli ahşap kapının üzerinde Lüküs Hayat operetinden iki karakterin afişi var.

1960'ların Nâzım Hikmet'i gramafondan Salkımsöğüt'ü okuyan 1930'ların Nâzım Hikmet'ini dinliyor. Salkımsöğüt'ü yazalı belki 40 yıl olmuş. Karanfiller ve kağıt kalem tutuyor ellerinde. Hepimizin bildiği Nâzım'a daha yakın bir ifade bu. Satranç taşları, bir adam, bir kadın ve belli belirsiz bir iskelet gizli resimde. Bütün bu anlatılan zamanların dışında bir şeye dalıp gitmiş Nâzım Hikmet..

AHMET SAY

HAYDAR ÖZAY'IN NÂZİM HİKMET RESİMLERİ

Ressamımız Haydar Özay, yaptığı Nâzım resimlerinde büyük şairimizi ana motif olarak ele almıştır. Her şey onun etrafında döner. "Nâzım Sergisi"ndeki bu resimlerde büyük şairimiz, her resimde değişik konumda ve değişik ruh hallerindedir. Böylelikle her Nâzım resmi ötekilerden ayrılır. Söz konusu resimlerde ana motif olan Nâzım'ın çevresinde bulunan çok sayıda birtakım küçük motifler ise hayatın ayrıntılarını simgeler. Hayatta hepimizin rastladığı bu çeşitli ayrıntılar ne biçimde olursa olsun, Nâzım'ın büyük sanatçı kişiliği karşısında çerden çöpten şeyler, ya da bir takım ayrıntılardır. Resimlere baktığımızda Nâzım gibi biz de bu ayrıntılar üzerinde durmayız. Onların ne olduğu da bizi fazla ilgilendirmez. Çünkü esas olan, Nâzım'ın hayat karşısındaki duruşudur.

● Nedir Nâzım Hikmet'in hayat karşısındaki duruşu?

Dünyada sürekli olarak barışın sürmesi, bütün insanların kötülüklerden uzak kalarak yaşamın güzel tarafları içinde olmasıdır.

Nâzım'a göre yaşam, insanların eşitliğiyle daha da güzelleşecek, bu doğal istek, evrensel bir özlem olarak insanı daha da yüceltecektir. Çünkü insan, öteki insanları sevdiği, öteki insanlar için özveride bulunduğu ölçüde güzelleşir.

● Haydar Özay'ın bence en dik-kate değer tarafı, yaptığı "Nâzım resimleri"nin satılık olmamasıdır. Yaşamını insanlığın mutluluğuna vakfeden bir şair üzerine yapılan resimler, parayla takas edilebilir mi?

Ressamımızın en duyarlı tarafını işte bu PARAYLA HİÇBİR İNSANIN DEĞİŞTİRİLEMEYECEĞİ, HİÇBİR İNSANIN SATILAMAYACAĞI gerçeğinde buluyoruz!

Haydar Özay'ın resimlerini gezenler, işte bu parayla satın alınamayan Nâzım resimlerini ayrı bir gözle değerlendirecektir.

Bu ayırt edici özellik, sergiyi başka bir gönül rahatlığıyla gezmenizi de sağlıyor.

Ve o zaman bir kez daha anlıyorsunuz ki, NÂZİM SATILAMAZ!

Masalların Masalı

*Su başında durmuşuz,
çınarla ben.
Suda suretimiz çıkıyor,
çınarla benim.
Suyun şavkı vuruyor bize,
çınarla bana.*

*Su başında durmuşuz,
çınarla ben, bir de kedi.
Suda suretimiz çıkıyor,
çınarla benim, bir de kedinin.
Suyun şavkı vuruyor bize,
çınarla bana, bir de kediye.*

*Su başında durmuşuz,
çınar, ben, kedi, bir de güneş.
Suda suretimiz çıkıyor,
çınarın, benim, kedinin, bir de güneşin.
Suyun şavkı vuruyor bize,
çınara, bana, kediye, bir de güneşe.*

*Su başında durmuşuz,
çınar, ben, kedi, güneş, bir de ömrümüz.
Suda suretimiz çıkıyor,
çınarın, benim, kedinin, güneşin, bir de ömrümüzün.
Suyun şavkı vuruyor bize,
çınara, bana, kediye, güneşe,
bir de ömrümüze .*

*Su başında durmuşuz.
Önce kedi gidecek,
kaybolacak suda sureti.
Sonra ben gideceğim,
kaybolacak suda suretim.
Sonra çınar gidecek,
kaybolacak suda sureti.
Sonra su gidecek
güneş kalacak;
sonra o da gidecek...*

*Su başında durmuşuz.
Su serin,
Çınar ulu,
Ben şiir yazıyorum.
Kedi uyukluyor
Güneş sıcak.
Çok şükür yaşıyoruz.
Suyun şavkı vuruyor bize
Çınara bana, kediye, güneşe,
bir de ömrümüze...*

Nâzım Hikmet

Nâzım Hikmet şiiirinde kadın profili

SENNUR SEZER

NAZIM Hikmet'in şiirindeki kadın profillerine kısaca göz atmadan önce edebiyat geleneğimizi özetlemenin yararı var. Divan edebiyatında güzelliğe duyulan ilgi daha çok ilahî güzelliğe dönüktür. Tanzimat'ta birlikte dünyevi güzelliğe kayar kadın, bedeni ve bedensel güzelliğiyle halk şiirinde yaygın biçimde görüldüğü gibi aşkın konusu olarak şiire taşınır. Ancak bu şiirde de kadının toplumsal yaşamın içinde, gerçek bir zaman ve mekânda anlatıldığı iddia edilemez. Başka bir deyişle kadının kendi gerçekliği içinde bir temsilinin bulunmadığı söylenebilir.

Nazım Hikmet'in şiirlerinde cinsellik, aşk gibi yaşamın doğal bir parçasıdır. Onun, hem aşkı hem toplumu işleyen şiirlerindeyse kadın daha önceki dönemlerin şiirlerden farklı olarak, hem cinsel kimliğiyle hem toplumsal cinsiyetiyle çizilir. Nazım Hikmet'in kadına bu bakış açısı kendi özel yaşamındaki sevgililerde de değişmez. Eşleri ve sevgilileri, toplumsal kimlikleriyle anlatılır. Bu anlatımda kimi zaman humurun ağır bastığı ve kadın kimliğinin eleştirisinin ağır olduğu söylenebilirse de eleştirilenin gerçek bir sevgili olduğu kadar kimi sınıfların kadının tutumu olduğu da gözden kaçırılmamalıdır.

Bu tür şiirlere örnek olarak şiirlerden ilki hemen herkesin ezbere bildiği Mavi Gözlü Dev, Minnacık Kadın ve Hanımcıları'dır. Çıkarlarını aşka yeğleyen bu kadın tipini Gövdemdeki Kurt'ta bir başka özelliğiyle çizer: Cinsel çekiciliğini kullanarak erkeği ahlakını sınıfının belirlediğinin anlatımı olarak da yorumlayabiliriz. Nazım bize bu tür kadınların sınıfını şu sözlerle çizer: "Ey ruhu lordlar kamarası kadın". Geleneksel aristokrat sınıfın olmadığı bir ülkede asil sınıftan olmanın ipuçları ancak gülünçleştirilerek verilebilecektir. Şairimiz, kendine en yakın, en sevgili saydığı kadınları bile, çıkarlarını duygularından öne aldığından eleştirmekten çekinmez. Bu tür şiirlerden biri az bilinen Tekir'le Kavaktır:

Ev kedisinin biri
Ne öyle yumuk yumuk,
ne de öyle pek iri
Yani Pamuk değil,
Samur değil, Tekir
Hayatından hem memnundur,
hem de memnun değildir.
Memnundur bayan
Mangalından mancasından

mavi boncuğundan
fakat efendisinin okşayan elleri
artık onun sırtını kabartmıyor
yani kalmamış bu işin tuzu biberi.

Tekir de tutar bir kavağa sevda-
lanır. Nazım, Münevver ile bir dargın
bir barışık süren ilişki günlerinde
kendini de alaya alır:

Kavak ihtiyar külüstür
fakat ne de olsa boylu boslu kavak
ürperir rüzgarda yaprak yaprak
hem de galiba tellidir
hem de başka bir dünyanın erkeği
Tekir kavağa onun yanında olmak
adına açlığı da soğuğu da göze
aldığı sözünü verirse de, sahibi
gece onu sokağa bırakınca üşüyüp
mangaliyla mancasına döner. Kavak
da "Dral Dednin düdüğü gibi" kalır.

Nazım'ın alay ettiği duygularının
gelgeçliğini fark etmeyen kadın kadar
öngörülerini kullanmayan erkektir.
Yoksa onun için Tahir olmak da Zühre
olmak da ayıp değildir.

Nazım Hikmet şiirinde kadın
başlığının bütün Nazım severler

için özeti kuşkusuz "Bizim kadın-
larımız"dır. Memleketimden İnsan
Manzaraları içindeki bu şiirdeki kadın
"soframızdaki yeri öküzümüzden
sonra gelen"dir. Memleketimden
İnsan Manzaraları'ndaki kadınlarda
her sınıftan kadınla karşılaşırız. Bu
kadınların davranışlarını dünyaya
bakışları belirler. Siyasal mahkum da
vardır, çıkarı için öz oğlunu öldürten
de. Kocasını hapse düşünce hapisha-
nenin olduğu şehre yerleşip her gün
kocasını görmeye gelen de vardır, ko-
casını bırakıp başkasiyla kaçarken öz
çocuğunu sevgilisi istedi diye kuyuya
atan da. Gebe bir kadına bir avuç
kiraz vermektense, kiraz sepetini
trenin penceresinden atmayı tercih
eden de vardır, o gebe kadın için kızı-
nı gönderip birilerinden kiraz isteten
de. Bu kadınlar İkinci Dünya Savaşı'na
grip girmemeyi de tartışır. Analığın
savaşı istemeyeceği kararına varırlar.

Nazım Hikmet'in şiirlerindeki bir
portre bırakmaz peşimi. Dümelli'nin
karısının yüzü. Harman zamanı, ağır

bir ameliyat geçirip öleceği belli
olunca kocası tarafından terk edilen
iki çocuk anası köylü kadın. Kocasını
onun öleceğini ölen öküzünün halini
hatırlayarak sezer. Onu kendince
sever, onun için elma arar çarşıda,
ama öleceğini anlayınca terk eder.
Nazım, kadınlarımızın yüzlerinde
toplumumuzun bütün suçlarının ve
sevinçlerinin görülebileceğini söyler.
Belki bütün anlatmaya çalıştıklarımın
özeti budur.

*Kadınlarımızın yüzü acılarımızın
kitabıdır
acılarımız, ayıplarımız ve döktü-
ğümüz kan
karasabanlar gibi çizer kadınların
yüzünü.
Ve sevinçlerimiz vurur gözlerine
kadınların
göllerde işiyan seher vakıtları gibi.
Hayallerimiz yüzlerindedir sevdiği-
miz kadınların,
görelim görmeyelim karşımızda
dururlar
gerçeğimize en yakın ve en uzak.*

Nâzım Hikmet'in bir yazar olarak portresi

ADNAN ÖZYALÇINER

Nâzım Hikmet, büyük bir şair
olduğu kadar önemli bir yazardır
da. Onun yazarlığını çeşitli
yönleriyle şöyle özetleyebiliriz.

1928'de Sovyet Rusya'dan
Türkiye'ye pasaportsuz döndüğü
için Hopa'da yakalanıp tutuklanan
Nazım Hikmet, savcı Kenan Bey'e
verdiği ifadede aynen şunları
söylemiştir:

"Ben Marksizmin ve
komünizmin yalnız ve bilhassa
(özellikle) edebiyattaki
tezahüratıyla (yansımalarıyla)
alakadarım (ilgiliyim)...

Buraya özellikle halk,
amele (işçi) ve köylü edebiyatını
neşretmek (yaymak) için geldim.
Burada 'Sol Cenah' isminde bir
mecmua çıkaracağım."

Şair ve yazar olarak baştan
kararını vermiş, bir çeşit Sovyet
casusluğuyla suçlanmasına karşılık
sanat-edebiyat alanında izleyeceği
yolu ve düşüncesini açıklamaktan
çekinmemiştir.

Bir yıl sonra Resimli
Ay'da yayınlanan bir anket
cevabında bunu nasıl bir dille
gerçekleştireceğini de söyler:

"Konuşma ve yazma lisanı
(dili) ne kadar aynı olursa, dilimiz
o kadar inkişaf etmiş (gelişmiş)
demektir.

(...) Ben halkın ağzından öyle
hikayeler dinledim ki, eğer onlar
anlatıldıkları gibi yazılsalardı,
gramer kaidelerine uymayan,
onları parçalayan canlılıklarıyla
edebiyatımızın lisan (dil)
şaheserlerinden olurlardı."

Bu yüzden onun bütün
yazdıklarına bu iki temel açıdan
bakmak gerekir. Nazım Hikmet'in
dille düşüncedeki bu ilerici görüşü
onun yazarlığının ve sanatçı
kişiliğinin özünü oluşturmuştur.

Masallarında bu dil ve
düşünce birliğinin somut
örneklerini görebiliriz. Orman
Cücelerinin Sergüzeştı, Sevdalı
Bulut, Sevda Masalları, Öbür
Masallar bunu bize gösterecektir.

Öykü ve romanlarında da
durum aynıdır. Kan Konuşmaz,
Yeşil Elmalar, Yaşamak Güzel Şey
Be Kardeşim adlı romanlarıyla
öykülerinin bir araya getirildiği
Hikayeler kitabında bunu görürüz.

Nazım Hikmet, 1931'de
yaptığı bir konuşmasında
Benerci Kendini Niçin Öldürdü'yü
de roman saymıştır. Buna
bakarak Memleketimden
İnsan Manzaraları'na da aynı
ad verilebilir. Buradan da
anlaşılabileceği gibi şairliğiyle
yazarlığı onun için bir bütündür.
Bizim için de öyle olmalıdır.
Şiirlerinden romanlarıyla
öykülerine, romanlarıyla
öykülerinden şiirlerine, biçim ve
içerik açısından çok şey taşımıştır.
Değişmeyen dil ve düşüncedeki
atılımıdır. Toplumcu düşünce ve dil
birliğidir.

Söz öykü ve romanlarından
açılmışken çevirmenliğini de
unutmamamız gerekir. Yazarlığının
bir yanı da budur. Onun, özellikle
Rus gülmece yazarı Mihael
Zoşçenko'dan, Vıvya Şişkof,
Anton Cehov'tan Rusçadan
çevirdiği öykülerle Jack London
ve başka yazarlardan çevirdiği
ya da uyarladığı öyküler, bir cilt
tutmaktadır. Buna Zeki Baştimar
imzasıyla yayınlanan Rusçadan
çevirdiği Tolstoy'un ünlü Harp ve
Sulh romanını da eklemeliyiz.

Onun yazarlığında Mektuplar'ı
da özel bir yer tutar. Özellikle
çoğunluğu mahpushaneden
Kemal Tahir'e, Memet Fuat'a,
Va-Nu'lara, karısı Piraye'ye
yazılmış olan mektuplar anılmaya
değer. Bunlara Kemal Sülker'in
derlediği Orhan Kemal'e, Şükran
Kurdakul'un derlediği Adalet
Cimcoz'a yazılmış mektupları
eklememiz gerekir. Beş altı cilt
tutan bu mektuplarda Nazım,
edebiyat, sanat sorunlarından

günlük sorunlara, sevgi, dostluktan
yaşamına ve politik kavgasına
uzanan geniş bir açı çizmiştir.
Zühtü Bayar'ın Nazım'ın yazılarını
derlediği kitabındaki yorumuna
göre:

"Nazım Hikmet'in mektupları,
bize kalırsa biçim olarak, üslup
olarak değil, içerik olarak önem
kazanırlar. Çünkü sanatçı özel
sorunlarını söz konusu ettiği
mektuplarında bile, bu sorunları
dünya görüşünün çerçevesi
dışında düşünememiş, kendi
sanatçı kişiliğini yansıtan
bir bütünün parçalarını
tamamlarcasına ele almıştır.
Böylece Nazım Hikmet'in Kemal
Tahir'e, Vala Nureddin ve eşine,
karısı Piraye Hanıma, oğlu Memet
Fuat'a yazdığı bu mektuplar, bir
bakıma onun gerçekleştirmek
istediği büyük edebi etkinliğin
doğal bir tamamlayıcısı niteliğine
erişmiştir."

Buradan da anlaşıldığı gibi
yazarlığının tamamlayıcısıdır
Nazım'ın mektupları.

Nazım Hikmet, bugünkü
anlamda bir gazetecidir de. Tan,
Milliyet, Akşam gazetelerinde
takma adlarla fıkra yazarlığı,
günümüzdeki adıyla köşe yazarlığı
yapmıştır. Günün toplumsal
ve politik sorunlarıyla ilgili bu
yazılarda Türkçe'nin yenileşmesi
ve arlaşması konuları üzerinde
durduğu gibi sanat, edebiyat
ve kültür konularına da sıkça
değinmiştir. Başta belirttiğimiz
ilkelerine uygun olarak amacı,
halkçı ve anlaşılabilir olmaktadır. Yurt
dışına çıktıktan sonra da bu tür
yazılarını sürdürmüştür.

Nazım'ın oyun yazarlığı da
tiyatromuz açısından büyük
önem taşır. Oyun yazarlığı, onun
yazarlığını bütünleyen başlıca
ögelerden biridir.

Nazım Hikmet'in sinemayla

olan ilişkisine gelince, bu pek
bilinmeyen yönünü, konu gereği
sinema yazarlığı açısından ele
almak gerekir. Elbette senaryo
yazarlığının yanı sıra sinemadaki
öteki çalışmaları da söz konusudur.
Sinemacılığını, Türkiye'deki geçim
derdiyle bir süre sürdürmüş olsa
da, oyun yazarlığında olduğu gibi,
yurt dışında Moskova'dayken de
sinemanın peşini bırakmamıştır.
Karısı Vera'yı Moskova'nın ünlü
bir film stüdyosunda çalışırken
tanımıştır.

Burada anmadan
geçemeyeceğimiz bir yanı da güzel
sanatlara düşkün bir yazar olan
Nazım Hikmet'in ressamlığıdır.
Annesinden devraldığı bir kalıt da
olsa resim yeteneğiyle birleşen
sinemacılığı, edebiyatını görüntüsel
yönden olduğu gibi estetik
açıdan da etkilemiştir. Katkıda
bulunmuştur. Hem içerik, hem
biçim olarak Memleketimden İnsan
Manzaraları, sinemasal açıdan
ele alınması gereken yapıtlarının
başında gelir.

Nazım Hikmet'in
edebiyatımızda, özellikle Peyami
Safa'yla giriştiği polemikleri,
toplumcu dünya görüşü açısından
edebiyatı, sanatı acımasızca
eleştirisi, yazarlığının, sanatçı
kişiliğinin en etkin yanlarından-
dır. Naci Sadullah, bu konuda, onunla
yaptığı bir konuşmanın başında
şöyle der:

"Şair Nazım Hikmet'in
bilinen başlıca hususiyetlerinden
(özelliklerinden) birisi de fikir
kavgalarındaki hudutsuz (sınırsız)
cesaretidir."

Nazım Hikmet, emekçi
sınıfının bir yazarı olarak özellikle
toplumcu gerçekçi edebiyatın
sanat yaşamımızda yerleşmesine
önemli bir katkı sağlamıştır.
Bunu yaparken hem kişi, hem
düşünce olarak kavgasını sonuna
kadar, hiçbir ödün vermeden,
sürdürmüştür. Özgürlüğü
pahasına da olsa...

CEVİZ AĞACI

*Başım köpük köpük bulut, içim dışım deniz,
ben bir ceviz ağacıym Gülhane Parkı'nda,
budak budak, şerham şerham ihtiyar bir ceviz.
Ne sen bunun farkındasın, ne polis farkında.
Ben bir ceviz ağacıym Gülhane Parkı'nda.
Yapraklarım suda balık gibi kıvıl kıvıl.
Yapraklarım ipek mendil gibi tiril tiril,
kopariver, gözlerinin, gülüm, yaşını sil.*

Nâzım Hikmet

Otobiyografi-Nâzım Hikmet

Veya bir çocukluk hikâyesi...

“1902’de doğdum”

Çok küçüktüm. İlkokulun o ünite(dergisi) yoksulluğu bana hayatı öğretiyordu daha. Kitapların en değerliyen, defterlerin alta ezilmesine hiç aldırmaıdım. Kitaplardaki resimlerle görüyordum hayatı, yazılarıyla kuşlar uçuruyordum . İşlemlerden şiiri beğenmişim.

“Doğduğum şehre dönmedim bir daha

Geriye dönmeyi sevmem”

Vakitlerden bir gece yarısıydı. Ortalık sessizlikti. Sessizlik ortalık olmuştu. Odalara odalara gizlenmişti karanlık. Yazdı. Kardeşimin gözleri kara, uykusu beyazdı. Üçüncümüz, evdeki en küçüğümüz; babamın konyunda bir haşarlık. Masalların en tatlısı uykuların yarım bıraktığı...

“Üç yaşında Halep’te paşa torunluğu ettim on dokuzunda Moskova’da komünist Üniversite öğrenciliği”

Yazlar anneme fırsat, Memlekete gidildi; hisim akraba taallukat. Annelerin konyu ebediyete kadar son çocukların mıydı? Son çocuklarıyla yola çıkan anneler hep hüznünlü bir seyahat. Dedik ya, yaz sıcağı uykuyu uyutmuyor diye; bir de anne özlemi! Uyutulmayan yaz gecesinde ‘cümle mahlukatlar’ gibi geceyle mücadeledeyim.

“kırk dokuzunda yine Moskova’da Tseka- Parti konukluğu ve on dördünden beri şairlik ederim”

Açık pencerede bir fısıltı, perdelerde şöyle bir ahenk; serinlik canımıza minnet! Ama ne rüzgar; naz eden rakkase misali, beyaz tül tozunu dahi salmadı. Sessizlik çıktığında başlamıştı hainlerin fısıltısı. Elleri kirliydi bütün yaftacıların. Korkunun sesi; kim işte sağır ediyor, kim sussa ölüyor. Sessizlik bir çığlık. Davetsiz, şüpheli ve sinsî.

“kimi insan otların kimi insan balıkların çeşidini bilir ben ayrılıkları kimin insan ezbere sayar yıldızların adını

ben hasretlerin”

Annem gideli olmuştu bir kaç gün. Ben özem kumbarasını doldurmuşum bile. Sıkıcıydı kardeşleriminkini de biriktirmek. Geceye yatsam yıldızlar düşecek. Ya özlenerlerin hesabını kim tutacak? Korku ve şüphe büsbütün kaçırmıştı keyfimi. Uykusuzluk nöbeti sırası bendeydi.

“hapislerde de yattım büyük otellerde de açık çektim açık grevi de içinde ve tatmadığım yemek yok gibidir”

Sotak lambaları gecelere küskün, bense bir saat gibi çakiyordum ka-

HİKAYE: ASLAN ÖZDEMİR

ranlığı. Evin içinde şüphe kol geziyor. Yavaşım, ağırdım kumların akıyordu sabahlara. Son bir gayretle, odanın karanlığına şekiller çiziyordum. Göz kapaklarım artık cesaretimi taşıyamıyordu.. Ay bulutlara cıveleştğinde ben bir rüyanın ucundan tutunmuşum uykuyu krallığının.

“otuzunda asılmamı istediler kırk sekizimde Barış madalyasının bana verilmesini verdiler de”

Gece seğirte seğirte sabaha yüyüyordu. Sonra bir ses. Bir ses daha. Sessizliğin o korkunç sesi yalnızlığı üstünden atıyordu. Minik bir yürek korkuyu tadyordu. Hayat Bilgisinden test ediliyordum, matematikten nefreti kırtıyordum. Çalan kapıydı! Kararlıydı kapıda patlayan ses. Resmîyetini bozmadan çaldı kapı. Hep çaldı, ısrarla çaldı, zorbaca çaldı!

“otuz altımda yarım yılda geçtim dört metre kare betonu elli dokuzunda on sekiz saatte uçtum Pirağ’dan Havana’ya”

Kapının sesi, uykunun patlak balonu. Bir tavşan sıçraması.. Kim o? - Kapı! Gözümü açtığımda babamın telaşı. Herşeye rağmen soğukkanlı. O an elini görsem kopya çekerdim. Yarasını saklamıştı; çocuklarından korkusunu gizliyordu.

“Lenin’i görmedim nöbet tuttum tabutunun başında 924’de 961’de ziyaret ettiğim anıtkabri kitaplardır partimden koparmağa yeltendiler beni

sökmedik yıkılan putların altında da ezilmedim”

“951’de bir denizde genç bir arkadaşıyla yürüdüm üstüne ölümün 52’de çatlak bir yürekle dört ay sitüstü bekledim ölümün”

Babamı hiç bu kadar hızlı görmemişim. Kütüphaneden eline geçirdiği 3-5 kitabı alıp apartaman boşluğunun küçük penceresinden aşağı bıraktı. Yere

düşürdüğü bir kitabı kıştan beri kullanılmayan içi kağıt dolu sobanın içine sokuşturdu. Kapıdaki ses evin içine korku yayıyordu.

“sevdiğim kadınları deli gibi kıskandım şu kadarlık haset etmedim Şarlo’ya bile aldattım kadınlarını konuşmadım arkasından dostlarırım”

Küçük kardeşim uyandığında uykulu gözlerine gülümsedim. Yüz vermedi bana. Korkmuştu. Evin içinde kuşku! Evin içinde korku! Bir çocuğun babasının da korktuğunu görmesi pek de adaletli değildi. Babam yeni uyanmış gibi salonun ışığını açtı.

“içtim ama akşamcı olmadım hep alınının teriyle çıkardım ekme paramı ne mutlu bana başkasının hesabına utandım yalan söyledim yalan söyledim başkasını üzmemek için ama durup dururken de yalan söyledim”

Kapı yoktu gürültüsü vardı. Babam bizi yataklarımıza yatırdı. Yorganın altına sokulduğumuzda korkumuzda konyumuzdaydı. Babam kapıyı açmasaydı, kapısız bir evimiz olacaktı. İçerisi bir an’da yabancı adamlarla doldu. Korku artık vücut bulmuştu, şüphe üstüne uygun kıyafetini giymişti. Elleri silahlı, telsizli onlarca adam. Küçük yüreklerimizde yaşama sevinci.

“bindim trene uçağa otomobile çoğunluk binemiyor operaya gittim çoğunluk gidemiyor adını bile duymamış operanın çoğunluğun gittiği kimi yerlere de ben gitmedim 21’den beri camiye kiliseye tapınağa havraya büyüçüye ama kahve falına baktırdığım oldu”

Biz uyumuş gibi yeniden uyandık. Yataklardan çıktık. Korkularımız çıktı. Evin her tarafını aradılar. Ama en çok da kitaplığı dağıttılar. Her kitaba ayrı özen gösterdiler. Bir eleştirmen edasıyla, hakkını vererek. Onlarca kitapkurdu polisi! Birisi Yılmaz Güney’in bir romanını inceledi... Kaptırdı sandım bir an. Tutup diğerlerinin yanına fırlattı. Babamın sakinliği, pozitif bir ortam yaratıyordu. Öfkeleri ters tepiyordu. Aynı hızlılıkla çıkıp gittiler.

“yazılarım otuz kırk dilde basılır Türkiye’md e Türkçemle yasak kansere yakalanmadım daha yakalanmam da şart değil başbakan filan olacağım yok meraklısı da değilim bu işin”

Gitsinler, ilk defa bu kadar çok korkmuşum. O kadar aramaya korkumuzu bulamayan polis olur mu? Bir çocuk korkularıyla ne yapar büyürken? Birşeylerin farkındaydık artık. Ağabeyim siyasi şüpheli olarak gözaltına alınmıştı. Bu nedenle uygun bir saatte evimize misafir olmuşlardı. Ezanların en hüznünlü makamı okunduğunda yorgun bedenlerimiz gevşemişti çarşaflarda.

“bir de harbe girmedim sığınaklara da inmedim gece yarıları yolları da düşmedim pike yapan uçakların altında ama sevdalandım altmışıma yakın”

Sabahların parlattığı umut, gecelerin kabusundadır. Karanlık gerçekliğini yitirdiği sabah ışıkları yüzlere gülücük bırakmıştı. Hele bazı çocuklar için sevinç.. Günlerin olağan temposu üstümüzde askılı pantolon... Ensemizde yaramaz çocukluğumuza tanık sarıscak. Merak en iyi öğrenilen oyundu; koşup soluğu yanmayan sobanın yanından aldım.

“sözün kısası yoldaşlar bugün Berlin’de kederden gebermekte olsam da insanca yaşadım diyebilirim”

Aradığımı bulmuşum! Kırmızı kaplı bir kitap. Kapakta “Memleketimden İnsan Manzaraları” Bir yerinde de Nâzım Hikmet yazıyordu. Bir çizgiyle de şairin portresi... Artık benim kitabım olmuştu. Anlamasam da okumaya çalıştım. Bir hafta sonra ağabeyimi bıraktılar. Babam sobaya sokuşturduğunu çoktan unutmuştu. Bizler büyüdükçe, kitap saklanmaktan eskimişti. Zaten kitabın gizliliği de kalmamıştı artık. Olması gereken yerde bir kitap rafındaydı.

Yazları hep çok sevdim, çünkü soba yakılmazdı. Yakılacak ne varsa kışa kadar beklerdi..

“ve daha ne kadar yaşarım başımdan neler geçer daha kimbilir” ■

Nâzım Hikmet

Şiirden ne anlar?

ŞEREF BİLSEL

veriliyor işte o zaman kalıcılıkları artıyor. Yani yalnızlığı da ölümü de hüznü de isyanı da aşk içinde dile getirmek insanların dikkatine, duygularına daha bir değişiyor. Yoksa şiir, dilin âşık olması mıdır? Aşk olduğu için yaranın, ayrılığın, acının, ölümün, ihanetin kalıcı bir anlamı vardır. İşte Nâzım’ın yaptığı öncelikle budur. Bir tarafı sürekli olarak aşka, umuda temas eden, kendi üzerine kapanmayan şiirlerle yol aldı ve yol açtı. Başkalarının hayatında işlemeyi sürdüren bir şiir yazdı. Yaşadığı zamanın dışında da yeşeren bir şiir... Bütün büyük şairler gibi şiirde bir felsefi sistem, kararlı görüş oluşturmaının önemine inandı: “Gerçek şairin dediğin, bizim Mevlana’dan, Yunus Emre’den, Fuzulî’den, Tefvîk Fikret’ten, Yahya Kemal’den, Ahmet Hâşim’den, tut da Shakespeare’e, Goethe’ye, Hugo’ya, Baudelaire’e, Puşkin’e, Mayakovski’ye, Yeseeni’e, Aragon’a, kadar hepsinde hepsinin kuvvetle belirli bir felsefe sistemleri, bir sosyoloji görüşleri vardır. Şiir de, bütün öteki güzel sanat şubeleri gibi, bilim ister...”

Nâzım, şiir dilimize gerek biçim gerekse muhteva bakımından giydirilmiş tasmayı çıkartmış; Türkçeden başka bir dilde tek mısra yazmamış olmasına rağmen dünyanın birçok dilinde okunmuş; politik olanla edebî olanı ustalıkla birleştirerek, farklı zannedilen bu iki cepheyi tek kimlikte (insan) buluşturup insana verdiği sözle edebiyata verdiği sözü birbirinden ayırmamış; en katı, sert gerçeklikleri dahi inceltilmiş bir duyarlılıkla kaleme alabilmiş; insanı soyut dünyalardan, göklerden, görünenin ötesinden, yeryüzüne, ait olduğu dünyaya, ’öteki’lerin arasına indirerek, elle dokunabilecek bir mesafeye yerleştirmiş; herkesin hayatına dokunan birçok kavramı (hasret, aşk, ölüm vs) yeni bir solukla, kalıcı bir biçimde işlemiş; cezaevindeyken bile dışarıdaki hayatı serinleten, genişleten şiirlere yaslanmış; kalemine, tüccarlardan, patronlardan, örtülü ödeneklerden sızan mürekkep yerine, ezilenlerin, yok sayılanların, öldürülenlerin rüyalarını

dan sızan mürekkebi çekmiş ve belki de en önemlisi, dünya halklarının omuz hizasından, muktedirlere, zalimlere karşı ’güzel günler göreceğiz’ umudunu karartmadan, tereddütsüz yazmıştır...

Toplumcu bir metnin geniş halk yığınlarını muhatap alması gerekir mi? Bir kişiden hareketle toplumcu bir şiir ortaya konamaz mı? Çok tartışıldı bu. Sözgelimi, Attılâ İlhan meselenin bu tarafında-bireyden hareketle- kaldı. Bu konuda Nâzım’ın görüşlerine kulak verelim: “Şairin kendinden bahsetmesi de kendinden bahsetmemesi de bir kişiye yahut milyonlarca insana seslenmesi onun felsefi, siyasi görüşünü açıklamaz. Milyonlarca insana seslenen, kendisinden hiç bahsetmeyen nice şairler vardır ki mistik, sübjektif, idealist felsefenin, hatta dinî akidelerin temsilcileridir. Tersine, yalnız kendinden bahseden şairler vardır ki, materyalisttirler, hem de diyalektik materyalist. Ve onların şiirleri kitlelerin malı olmuştur.” (Ekber Babayef, “Nâzım Hikmet Kendi Şiirini Anlatıyor”, Milîtan Dergisi, Haziran 1976)

“Asya- Avrupa Yazarlarına” adlı son şiirlerinden birinde şöyle seslenir, bu seslenişin içinde şiirden ne belediği de vardır elbet. kardeşlerim sıska öküzün yanına koşulup şiirlerimiz toprağı sürebilmeli piriñ tarlalarında bataklığa girebilmeli dizlerine kadar bütün soruları sorabilmeli bütün ışıkları derebilmeli yü başlarında durabilmeli kilometre taşları gibi şiirlerimiz yaklaşan düşmanı herkesten önce görebilmeli cengelde tamtalara vurabilmeli ve yeryüzünde tek esir yurt tek esir insan gökyüzünde atomlu tek bulut kalmayınca kadar malı mülkü aklı fikri canı neyi varsa verebilmeli

büyük hürriyete şiirlerimiz (22 Ocak 1962, Moskova)

Hürriyet, kardeşlik, eşitlik, adalet arayışdır Nâzım’ın şiirden anladığı. Ve onu büyüten bu evrensel temalara dair yazdığı ölümsüz şiirlerdir. Türk şiirine kendine mahsus bir yapı ve içerik taşımıştır. İçerikten biçime doğru bir işleyiş sahiplenir onun şiirleri. Hiçbir şey tesadüfe bırakılmaz, tasarlanır ve sonra kâğıda taşınır. Bir yerde şöyle der şiirine dair: “Ben kendi payıma bir iki iyice şiir yazdımsa, bunların tümünün içeriğini önceden iyi pişirdim. Sonra en uygun biçimlerini, ne çeşit uyakla (kafiye ile), ne çeşit ölçü ile yazılabileceğini, boyutunun aşağı yukarı ne olabileceğini, dilinin edasını, çeşnisini, peşinen kestirmeye çalıştım. Yani çok zahmetli bir çalışmadan sonra işe koyuldum.” Nâzım’ın memleket aşkı şiirlerinin çoğunda ortaya çıkar. ‘Kuvâyi Milliye’ adlı eseri tek başına- destan bahsinde- terazinin bir kefesine, ve millî mücadeleye dair yazılmış diğer eserler terazinin diğer kefesine konsa ‘Kuvâyi Milliye’ daha ağır basar. O’nun bir sosyalist şair olarak memleketine karşı duygularıyla bitirelim. Sanki bugünü anlatır gibidir: “Ne tuhaf şey, İslamcılık kusur, Osmanlılık kusur, bunu anlamayacak ve takdir etmeyecek kimse yoktur, çünkü ikisi de zamanlarını yaşamış ve memleketim için yeniden canlandırılmaları asırlarca gerilemeler arzusuyla birdir. Fakat sosyalist şair olmak yani memleketini ve halkını en çok seven, memleketinin ve halkının en mamur olmasını isteyen şair olmak neden kusur olsun ve bu neden dolayı Türklük suuruya uygun düşmezmi.Ah bir kere, bir saniye olsun memleketimi bir sosyalist şairin sevdiği gibi sevmesini, bir sosyalist şairdeki Türklük suuru gibi suura sahip olmasını öğrenebilseydiler.”

AY'IN HALLERİ

ARALIK AYI FIRTINALARI

1 Ocak: Fırtına (3 gün)

9 Ocak: Zemheri Fırtınası

12 Ocak: Fırtına(2gün)

14 Ocak: Karakancoloz Fırtınası

18 Ocak: Fırtına(2 gün)

AYIN DENİZ BALIĞI

BENİM ADIM ÇİNEKOP

“Tutmayın Beni Lüfer olayım!”
Lüfer ailesinin en küçük;
bir kilograma 16 ile 20 tane
girebilen üyesiyim. En fazla
rağbet gören orta boy balıklar
arasında yer alırım. Yaz
aylarını Karadeniz’de geçirir,
kışın gelişiyle Boğazlara ve
Marmara’ya göçerek yağlanır
ve lezzet kazanırım. Mineral
ve vitamin içeriği bakımından
oldukça zengin bir balığımdır.
Faydalarımı şöyle sıralayabilirim:
Kalp ve damar rahatsızlıkları
üzerinde faydam bulunmaktadır.
-Kalp ritmini düzenleyerek
kalp krizine karşı koruyucu
özellik sergilerim. -Büyüme
çağındaki çocukların gelişimine
büyük oranda katkı sağlarım.-
İnme ve felç riskini azaltmada
yardımcıyım. -Şeker

hastalığına karşı tüketilme
tavsiye edilir. -Depresyondan
koruyucu özelliklerimin
bulunduğu bilinmektedir.
-Alzheimer, şizofreni, bunama
gibi beyin kaynaklı hastalıkların
iyileştirilmesinde faydalı etkilere
sahibimdir. Hafızayı güçlendiririm.
-Tansiyonu düşürmede,
kolesterolü dengelemede faydam
bulunmaktadır. -Zihinsel ve
bedensel gelişimi sağlarım. Kemik
ve diş gelişimini desteklerim.
Cenin üzerinde beyin gelişimini
kuşvetlendirici etkilerim
vardır. -Kanın pıhtılaşmasına
karşı önleyiciyimdir. -Hücre
koruyucuyumdur ve dokuların
erken yaşlanmasını önlerim.
-Sperm sayısını ve kalitesini
arttırma yönünden katkı
bulunmaktadır. - Enerji üretimini
sağlar, sinir ve sindirim sistemini
korumaya yardımcıyım. Büyümeyi
istiyorsanız, küçükken
öldürmeyin beni.

AYIN DENİZCİLİK TERİMLERİ

YEREL DEYİMLERDE HAVA TAHMİNİ VE DENİZ

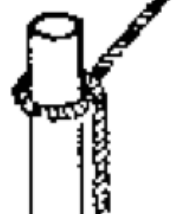
Akrep gibi hava: Karayel
istikametinden kararan, fırtına
getirecek tehlikeli sinsi hava.
**Allah denizde olanların
yardımcısı olsun:** Kötü havalarda
yapılan bir dua. “Allahım ıslah
olmayan kullarını bana gönder.”
Deniz böyle söylemiş.
Baş denizleri: geminin baş

tarafından gelen denizler ve dalgalar.
Çepel deniz: İki ayrı yönden esen
rüzgârın yaptığı dalgaların biri
yatışmadan öbürü başlar, dalgalar
birbirine vurur, denizin yüzü karışık
bir hal alır, buna çepel deniz denir.
Havanın mayna etmesi: Havanın
sakinleşmesi.
Kaçık: Aniden bastıran sert rüzgâr.

**AYIN
BALIKÇI
DÜĞÜMÜ**

VOLTA:

Halat çımasını, diğer bir halat bedeni üzerine
veya bir babaya veyahut bir kolonaya bir kere
sarıp bedeni cihetine alınmasıdır.

ÇIRNIK

Doğu ve Orta
Karadeniz’de
kullanılan çırnik,
5- 6,5 metre boyunda,
aşırma (latin) yelkenli,
hafif ve süratli bir
kayıktır. Esas itibarıyla
bir kürek kayığı
olan çırnik, makine
çağında kaybolan
deniz güzellerinden
birdir. Çırnik kayıkların
yeniden kullanılması
ancak amatör
balıkçılığın gelişmesi,
kürekle idman,
yarışma, gezinti ve

**AYIN
YALNIZ
GEMİSİ**

deniz sporları kültürünün gençlere
kazandırılmasıyla mümkün olabilir.
Taka ve çekirme kadar geçmiş
olan bir teknedir. En güzelleri
Sürmene’de yapılmıştır. Her
ne kadar Karadeniz’de bütün
teknelere kayak denilirse de boyu,
şekli ve sürati itibarıyla, denizde
adeta süzülüp kayarak yol alma
özelliliyle, Karadeniz’de kayak
tanımına en uyan teknedir.

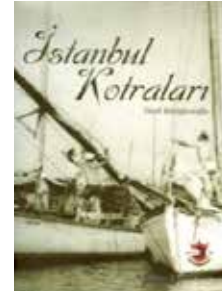
AYIN DENİZ KİTAPLARI

**Tarihteiki Yetmiş
Büyük Yolculuk,**
Robin Hanbury-
Tension, Oğlak Yay.

Torik Akını,
Adnan
Özyalçın,
Manos Kitap

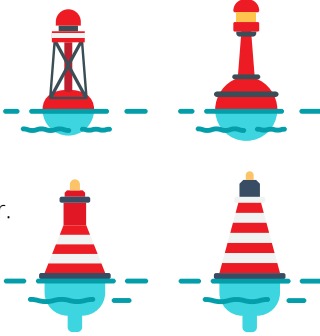

**İstanbul
Kotraları,** Yücel
Köyağasioğlu,
AMYC Yay.

AYIN DENİZ ARAÇ GEREÇİ

İşaret Şamandıraları

Kullanılış şekline göre
değişik biçimlerde
yapılmış ve su
geçirmezliği temin
edilerek yüzme kabiliyeti
arttırılmış sac ya da
ağaçtan yapılmış sarnıçlar.
Kullanıldıkları yerlere
göre demir, sis, palamar,
fener şamandırası gibi
isimler alırlar.

AYIN MACERAPERESTİ

**ÇIMACININ SAHİPLENDİĞİ
SARIYERLİ AYIBALIĞI**

Eski Sarıyerliler 1910’lu yıllarda
iskelenin altında bir ayıbalığını
anlatırlar. Bu, o zamanlar için
pek de şaşılacak bir şey değildi,
çünkü o yıllarda Boğaz’ın tertemiz
sularında foklar da yaşardı,
sürülerle yunus da... Zaten
ne olduysa 1950’lerden sonra
oldu. Önce foklar Boğaz’dan
kaçıp gitti, sonra da yunuslar...
Bu gidişle de, çok yakında tüm
balıklar, tüm deniz yaratıkları bir
daha gelmemecesine yok olup
gidecekler. Anlatıklarına göre
Büyükdere iskelesi çimacısının
sahip çıktığı bu fok, insanlardan
kaçmaz, aksine sandallara

sokulur, gençlerle, balıkçılarla
oynaşmış. Bir gün bakmışlar,
yanında bir de yavrusu var!
Büyükdere ileri sabahları ana-oğul
fokları görmeden, gözleriyle
de sevmeden vapura binmez
olmuşlar. Hele çocuklar balık
atarak onları elleriyle beslemeye
başlamışlar. Ama bir gün yavru
ayı balığı, vapurun birinin iskeleye
bindirmesi sırasında iskeleye
sıkışıp kalınca, ezilerek ölmüş.
Zavallı ana ayıbalığının, evlat
acılarından yaşlar gelerek ağladığı
anlatılır. Bu ayın maceraperesti
meçhul bu ayıbalığının anısıdır.

AYIN TABLOSU

Ayvazovski: Dokuzuncu Dalga.

SARHOŞ GEMİ

...
*Çocukların bayıldığı mayhoş elmalardan
Tatlıydı çam tekne işleyen yeşil sular;
Ne şarap lekesi kaldı, ne kusmuk, yıkanan
Güvertemde; demir, dümen ne varsa tarumar.*

...
Arthur RIMBAUD
Çeviri: Sabahattin EYÜBOĞLU

**AYIN
ŞİİRİ**

AYIN DENİZ YEMEĞİ

MİDYE KIYMASI

2-3 adet orta boy rendelenmiş soğan zeytinyağında
pembelendirilecek, domates, tuz, biber ilavesiyle midyelerin
pişirileceği salça hazırlanmış olacak. 80-100 ayıklanmış
midye, bir tahtanın üzerinde bıçak ile kıydıktan sonra
bu salçanın içinde takriben 20-25 dakika pişecek. Gerek
midyeler ve gerekse domates su bıraktığı için, çok kuvvetli
ateşte pişirmemek şartıyla ayrıca su ilavesi gerekmez.
Böylece hazırlanmış midyeler, haşlanmış makarna üzerine
sos olarak dökülür veya yufka ile hazırlanacak sigara veya
muska böreğine iç olarak kullanılır.

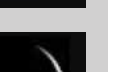
AYIN DENİZ YAZARI

ESER TUTEL

1933'te İstanbul'da doğdu. 1954'te Galatasaray
Lisesi'ni bitirdi. İstanbul Üniversitesi, Fransız
Filolojisi'ne devam ederken Türkiye Yayınevi'nin
Hafta dergisinde çalışmaya başladı. Bâb-ı Âlî'de
geçen 40 yılı aşan meslek hayatında Son Posta,
Akşam, Hür Vatan, Hürriyet, Güneş, Günaydın
gazeteleri ile Hayat Ansiklopedisi ve Hayat
dergisinde çalıştı. Hürgün'de Yıllarboyu Tarih
dergisini çıkardı.

AY'IN HALLERİ

pencere düzenleri ile neo klasik balkon kolon ve saçak düzenlerindeki ayrırlık dikkati çekmektedir.

Üç katlı olarak yapılmış Hotel San Remo önünde denize çakılmış kazıklar üstünde lokantalar bulunuyordu. San Remo binasının kâğır ve düzenli olduğunu görüyoruz. Günümüzde Fuad Paşa Otelı olarak kullanılan, 18. yüzyılın sonlarına doğru inşa edildiği sanılan yalı, bir paşa tarafından yaptırılmıştır. Daha sonra el değiştiren yalı, uzun süre, II. Abdülaziz sadrazamı Keçecizade Fuat Paşa tarafından ev olarak kullanılmıştır. Yalı Cumhuriyet döneminde restore edilerek, 1930 yıllarda otel ve pansiyon amaçlı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Keçecizade Fuat Paşa Yalısı, İstanbul' a eşsiz bir güzellik katan Boğaziçi' nin en güzel yalılarından biri olup, 1991 yılından bu yana Hotel Fuat Paşa olarak hizmet vermektedir. İki yüzyıldır İstanbul tarihinin sessiz tanıklığını yapan Keçecizade Fuat Paşa Yalısı, bugün Osmanlı mimarisini, modern otelcilik anlayışı ile birleştirip turizmin hizmetine sunmaktadır.

HOTEL BELLEVUE: BÜYÜKDERE'NİN EN ŞIK OTELİ

Büyükdere'nin en şık otellerinden biri olan Hotel Bellevü'ye Piyasa Caddesi'nin dar bir sokağından çıkılarak ulaşıldı. 20. yüzyılın başlarında Louis Saselli tarafından işletilen otelin müşterilerinin çoğunluğunu İtalyan ve Fransızlar oluştururdu. Hotel Bellevue aslında ek bina yapılarak otele dönüştürülmüş bir konut yapısıdır. Üç katlı otelin bütün odaları manzaraya dönüktür ve sade bir mimarisi vardır. Yapının arka cephesi büyük oranda sağdır; odalara ulaşan koridorun gün ışığı alması için pencereler açılmıştır. Yapı koyu renk, pencere pervazları ile kat silmeleri ise açık renk boyalıdır.

Büyükdere vapur iskelesini geçince Büyükdere kıyı yerleşmesinin son evleri olan Mardiros Evi ile Çitello Robertson Evi'nin arasında bulunan Hotel du Bosphore (Boğaziçi Otelı) 1875-1880 tarihli Vasilaki Kargopulo'ya ait fotoğrafta otel yakından görülmektedir. İki katlı kâğır otelin ön cephesinde yer alan gotik benzeri dört pencere bulunmakta. önünde taş bir rıhtım yer almaktadır. Otelin hemen önünde kayıkların yanaşması için yapılmış ahşap iskele bulunuyordu.

TOKATLIYAN OTELİ: BOĞAZİÇİ'NİN EN BÜYÜK VE EN YÜKSEK YAPISI

Büyükdere'nin az bilinen otellerinden biri olan Tokatlıyan Otelı sezonluk bir otel görünümündedir. İstanbul'daki bazı kent otellerinin sayfiye bölgelerinde de şubeleri vardır. Bu özellik genellikle Pera'daki otellerin, Adalar ve Boğaz kıyılarında sayfiye otellerinin olması şeklinde öne çıkar. Örneğin Pera Palas Otelı'nin Büyükdere'deki Summer Palas Otelı, Tokatlıyan Otelı'nin Tarabya'daki yine aynı isimde hizmet veren bir otelı, Hôtel d'Orient'in Büyükdade'daki Giacomo Otelı aynı işletmelerin yaz mevsimlerinde hizmete açtıkları sayfiye otelleridir. Daha küçük işletmeler olan otellerin sahipleri ise kış mevsimlerinde

BİR ZAMANLAR SARIYER'İN OTELLERİ

İSTANBUL'DA, geleneksel konaklama tesislerinden ve alışkanlıklarından farklı, bugünün otellerinin başlangıcı sayılabilecek ilk otel, Beyoğlu'nda, o zaman "Grand Rue de Pera" denen İstiklâl Caddesi'nde, 463 no'da şimdiki Kumbaracı Yokuşu başında 1841'de açılmış olan "Hotel d'Angleterre'dir. 1865 Tarihli bir İrade-i Seniye'de otellerin açılabilceği bölgeler Pera, Büyükdere, Üsküdar ve Büyükdade olarak belirtilmiştir.

Tüm ömrünü bilime adanayan Rus doğabilimci, coğrafyacı Pierre de Tchihatchef 1864 yılında geldiği Boğaziçi'nde yabancılarının kalabileceği yerleri sıralamakta, Tarabya ve Büyükdere'nin otellerinin Avrupa yaşamının tüm ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikte olduğunu söylemektedir: "Yabancı birinin kendini Boğaz'da içinde bulacağı varoluş koşulları pek özenilecek gibi değildir. Bununla birlikte şu anda bulundukları durumda, güzel bir gökyüzünün ve inanılmaz güzellikte bir manzaranın çekiciliklerinden yararlanmak isteyen ve bunları kendisine sağlayan yöreden sadece Avrupa yaşamının en temel alışkanlıklarını karşılayabilecek rahatlıkları ve önlemleri bekleyen biri açısından yeterlidir. Bu tür sınırlar içinde, Avrupa yaşamının tüm gerekleri karşılan-

İSMAİL BAKAR

Günümüzdeki anlamıyla otellerle, İstanbullular 19. yüzyılın yarısına doğru tanıştılar. Daha önce, Bizans ve Osmanlı dönemlerinde, kente gelip bir süre kalacak olan yabancılar ya özel evlerde, elçiliklerin, kilise ve manastırların misafirhanelerinde, imarethanelerde, ya da ücret ödeyerek hanlarda, bekâr odalarında kalırlardı. "Hotel garnis" denen mobilyalı, pansiyon türünden odalar ise, daha çok yabancılar içindi.

bilmektedir. Gerçekten de Tarabya ve Büyükdere'nin çok iyi düzenlenmiş otelleri ile Avrupalıların kullanımına verilmesinde hiçbir zorluk çıkmayan Kuruçeşme, Ortaköy, Bebek'in Rum ya da Ermenilere ait olan evleri yabancıların güzel mevsimi (mayıstan ekime kadar) oldukça rahat ve üstüne üstlük muhteşem Boğaz tablosunu da sunan konutlarda geçirebilmelerini sağlamıştır. Bu öyle parlak bir tabludur ki, onun yanında Batı Avrupa'nın tüm meşhur yazlık yerlerinin o çok övülen ve turistlerimizin albümlerinde fotoğraflanarak taşınan görüntüleri silikleşir."

BÜYÜKDERE OTELLERİ

Elçilik binaları ve yalılarının yanı sıra Büyükdere'yi 19. yüzyılın seçkin bir dinlenme merkezi haline getiren özelliklerinden bir tanesi de otelleriydi. Sarıyer'in yerel yazarlarından İbrahim Balcı Büyükdere'de bulunan otelleri şöyle sıralar: Büyükdere'ye girişte Köşem Restorantın arkasındaki yamaçta Hotel de Bellevue, deniz kenarındaki La Piyer, Üniver, iskele yanında Propylees, Paris, Ambassador, Astoriya, Bristol, Mardiros ve Çayırbaşı yakınında Platon isimlerini taşıyan oteler bulunuyordu. Marmara Belediyeler Birliği'nin çıkarmış

olduğu Osman Nuri Ergin'in hazırlamış olduğu Türkiye'de Hanlar, Kervansaraylar, Oteller ve Çeşitli Barınma Yerleri adlı yayının Eski İstanbul Han ve Otelleri listesine göre ise Büyükdere'de bulunan oteller şunlardır: Ambassador Hotel, Deposya Otelı, Despar Otelı, Dibülbül Otelı, Kalo Otelı, Kuruvarsan Otelı, Liberti Otelı, Madam Laper Otelı, Marino Otelı, Nuvel Otelı, Serape Otelı, Yâni Otelı.

HOTEL DE L'EMPIRE OTTOMANE: BÜYÜKDERE'NİN EN KONFORLU OTELİ

Büyükdere Koyu'nun biraz içerisinde çayırın karşısında yer alan Hotel de l'Empire Ottomane (Osmanlı İmparatorluğu Otelı) İstanbul'un ilk otellerinden biridir. Hotel de l'Empire Ottomane çok güzel bir bahçesi ve banyosu olan, Büyükdere'nin en konforlu otelidir. 1849 yılında Piedmontese ve karısı tarafından işletilen oteli daha sonra Sardinyalı M. Lapierre işletmiştir. Otel bundan dolayı Lapidir Otel olarak da bilinmektedir.

İngiliz gazeteci, yazar, mizah ustası, çizer Albert Richard Smith, Eylül 1849'da Büyükdere'ye gelerek Piedmontese ve eşinin işlettiği Hotel de L'Empire Ottomane'de kalır ve anılatır: "Güneşli su

kenarından yol boyunca geldik otel kenarında durduk. Boğaz'a bakan Hotel de l'Empire, Piedmontese ve karısı tarafından işletilirdi. Otelin faturası beş diledydi: Türkçe, Ermenice, Fransızca, Rumca ve İngilizceydi. Kavhaları: kahve ya da çay iki çeşit sıcak yemek, taze tereyağ, sucuk-sosis, meyve, peynir ve şaraptan oluşuyordu.

Otelin önünde deniz hamamı vardı. Kutu gibiydi, kenarında güvenli olmayan oturma yerleri vardı. Ancak oturma yeri o kadar dardı ki ayakta duran ve eşyaları suyun içine düşebilirdi. Güzel bir kahvaltı sonrası beş dakikada suya daldık. Otelin işletmecisi hanım çok hoştu ve çok tatlı bir insandı. Otelin çok güzel bir salonu vardı. Burada büyük bir piyano ve bilardo masaları vardı. Otelin çok güzel bir bahçesi vardı; burada her çeşit üzüm mevcuttu. Bahçede güzel

bir ağaç vardı dallarında "ağaç ev" vardı. Bahçede daha önce görmediğim ağaç türleri ve anı kovanları da vardı."

Empire Ottoman Otelı'nde kalan diğer bir seyyah ise İngiliz tarihi ve arkeolojisi alanında yaptığı faaliyetlerle tanınan Henry Christmast. 1851 yılında geldiği İstanbul'da Richmond Star veya Garter'a eşdeğer sınıfta olan Hotel de L'Empire Ottomane'ye yerleşir. Christmast, Otelin fiyatlarını biraz yüksek bulsa da konforunun da aynı oranda olmasından dolayı yakınmaz. Otelin manzarasına ve günbatımı görüntüsüne hayran kalır. "Mevcut iki otele en iyisi olan Empire Ottoman Otelı Türk başkentinde, Richmond Star veya Garter'a eşdeğer sınıftadır. Şüphesiz bol para harcıyıp sefa sürdük, masraftan kaçınmayıp bu otelde konakladık; fiyatlar yüksek olsa da konforumuzun

da aynı oranda yüksek olduğunu söylemeliyim. Bu büyüleyici yerden başka bir yerde daha güzel bir günbatımı ya da daha parlak bir mehtaba tanık olmadım. Arkamızda dağlar ile Boğaziçi'nin öte yakasındaki dağlar, giriş önmümüzde duran Karadeniz'e batır gibi, iki sıra halinde uzanıyordu. Rüzgârlar soğuk esiyordu, hatta hızlı hareketlerle egzersiz yapmayacak olursanız tahammül edilemeyecek kadar fazla soğuktu."

San Remo Otelı-Fuad Paşa Otelı Büyükdere'deki San Remo Otelı'nin hem geleneksel Osmanlı hem de Avrupa üslubunu taşıdığı düşünülmektedir. Sinan Genim'in Konstantiniyye'den İstanbul'a kitabında gördüğümüz birkaç fotoğrafta Plaj Otelı'nin geleneksel tarz-daki cephe düzeninde barok özellikler taşıyan yapı elemanları görülmektedir. San Remo Otelı'nde geleneksel sistem

sadece kent merkezindeki otelini, yaz mevsiminde ise sayfiye bölgesindeki otelini işletmeye açmaktadır.

Sedad Hakkı Eldem Büyükdere'deki yılları sıralarken Tokatlıyan Otel'nden bahseder: Danimarka elçisi İpsinin (Hübsch) hanesinden önce Köçeoğlu damadı gümüş Gardiyan Efendi ve ondan önce de Tokatlıyan Otelini sıralar. Guillaume Berggren ait 1875 tarihli fotoğrafta Tokatlıyan Otel görülmektedir. Bir bölümü üç katlı, bir bölümü iki katlı, kepenkleri yarı açık, birinci kat cumbası dört kolonla yola taşan ahşap bina ise, bir dönem Südbornik Elçiliği olarak da kullanılan Tokatlıyan Otel'i'dir

MARDİROS OTELİ

Büyükdere otelleri genelde vapur iskelesi civarında kümelenmişti. Alt katta lokanta-gazino üst katta otel odaları mevcuttu. Büyükdere'de Vapur iskelesi civarında bulunan otellerden biri de Mardiros Otel'i'di. Otelin alt katı gazino olarak kullanılıyordu. Yaz aylarını Büyükdere'de geçirenlerden biri de Rahmi M. Koç'tur. "Büyükdere'de Mardiros Otel'i vardı. Büyükdere Vapur İskelesi'nin hemen yanındaydı. Ahşap bir bina; güzel ve bembeyazdı. Altında lokantalar, üstünde de odalar vardı. Yazları orada geçirirdik. Öğleden sonra izmarit tutardık. Daha sonra Büyükdere'de bir ev aldık."

TARABYA OTELLERİ

Tarabya'nın, 19. yüzyılda Batı yaşamının en önemli merkezlerinden biri olmaya uygunluğu bu bölgede bulunan elçiliklerin de etkisiyle, Boğaziçi'nin ilk büyük otellerinin burada yapılmasına neden olmuştur. Tarabya sıcak yaz aylarında, Karadeniz'in serin esintilerinin hissedildiği makbul bir sayfiye yeridir. İstanbul'daki yabancı diplomatlar veya kentte uzun süre kalan yabancılar yaz aylarını burada geçirmekten çok hoşlanırlardı. Tarabya'nın otelleri yaz aylarında deniz banyoları, spor faaliyetleri

ve hafta sonu eğlenceleri ile İstanbul'un özellikle üst gelir düzeyindeki halkını çekerlerdi.

HOTEL D'ANGLETERRE

Orhan Türker "Therapia'dan Tarabya'ya Boğaz'ın Diplomat Köyünün Hikâyesi" adlı kitabında Hotel D'Angleterre hakkında bilgi verir: "Tarabya'nın ilk otellerinden biri olup muhtemelen Kırım Savaşı sırasında (1853) Tarabya'ya yığılan İngiliz subayları ve ailelerinin yarattığı talep üzerine açılmış ve 20. yüzyılın başına kadar yaklaşık 50 yıl varlığını sürdürmüştür. Seyahatların seyahatnamelerinde ve Coufopoulos'un 1899 tarihli İstanbul Rehberinde, Tarabya otelleri arasında adı geçmektedir. Tokatlıyan Otel'i'nin devreye girmesinden sonra Hotel d'Angleterre adının kaybolması dikkat çekicidir. Bu nokta Tokatlıyan Otel'i'nin daha önce Hotel d'Angleterre'nin bulunduğu yere inşa edilmiş olabileceği ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Bazı kaynaklarda Petala ailesi işlettiği için Petala Otel'i olarak anılan otelin de aynı yer olması muhtemeldir."

Hotel d'Angleterre, aynı zamanda Pera konser ve balolarının da merkezlerinden biridir. Örneğin 29 Ağustos 1849 tarihli Journal de Constantinople gazetesinde, salonunda toplanan sosyetenin, Matmazel Morand'nin verdiği konseri büyük bir beğeniyle izlediği yazılmaktadır. Aynı gazetenin 14 Ocak 1853 tarihli nüshasında karnaval süresince Mösyo Missirie'nin Hotel d'Angleterre'nin salonlarında verdiği baloların ne denli seçkin ve kalabalık bir grubu bir araya getirdiğinden söz edilmekte ve buradaki kiş davetlerinin özeni bir kez daha vurgulanmaktadır.

Fransa Büyükelçisi Eduard Thouvenel'in eşi olan Marie Thouvenal Tarabya'dan 11 Mayıs 1857'de yazdığı mektupta İngiltere Otel'i'ne değinir: "Bir haftadır bavul yapmaktan, Kapalıçarşı'ya gitmekten, Prens Adaları'nda üç

saat yayan yürümekten, dolap yerleştirmeye artık takatım kalmamıştı. Ajaccio bizi Tarabya'ya gün batarken getirdi ve İngiltere Otel'i'ne 30 kişi için sipariş verilen akşam yemeği yendi; bu sipariş yüzünden otelin mutfağı o gün altüst olmuştu. Ama herkese yetecek kadar yatak hazır edilmiş olduğu için yumurtalıklara dikilmiş mumların ışığında soyunmanın güçlüğü'nü bir yana bırakırsan, her şey iyi geçti. Ertesi sabah camları döven bir yağmurla uyandıığımızda, yataklarımızı ıslanmaktan kılpayı kurtardığımız için ne kadar sevindiğimizi tahmin edersin."

TOKATLIYAN OTELİ

Tarabya Köyü'nün kuzey ucundaki burunda, günümüzdeki Büyük Tarabya Otel'i'nin yerinde bulunan Tokatlıyan Otel'i, en az Summer Palace Otel'i kadar kaybolması dikkat çekicidir. Bu nokta Tokatlıyan Otel'i'nin daha önce Hotel d'Angleterre'nin bulunduğu yere inşa edilmiş olabileceği ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Bazı kaynaklarda Petala ailesi işlettiği için Petala Otel'i olarak anılan otelin de aynı yer olması muhtemeldir."

Aynı kitapta Tokatlıyan Lokantası'nın yemeklerinin kalitesinden övgü ile bahsedilmektedir. Summer Palace Otel'i'nin 1940'larda devre dışı kalmasından sonra, Tarabya'nın tek oteli olmanın avantajını kullanan Tokatlıyan Otel'i, II. Dünya Savaşı'ndan sonra sahip ve isim değiştirmiştir. Önceleri Petalas ve Medović ailelerinin işlettiği otel, İbrahim Gülsen tarafından satın alındıktan sonra, Konak Otel'i adını almıştır. 1950 yılına ait turistik İstanbul Rehberlerinde otelin 15 Mayıs-15 Ekim arasında hizmet verdiği belirtilirken sonra; Banyolu ve Telefonlu odalarının olduğuna değinilmektedir. Aynı rehberlere göre otelin lokantası, gazinosu, barı, pastanesi ve kuaför salonu vardı.

Mimar, Sinan Genim Konstantiniyye'den İstanbul'a adlı kitabında, Tokatlı-

yan Otel'i hakkında ilginç detaylar verir: "Tarabya Tokatlıyan Otel'i'nin mimarı bilinmemektedir. Ancak kütsel tesiri, geniş saçakları ve giriş aksının üstünde yer alan eğrisel çatısı göz önüne alındığında yapının Alexnadre Vallauray (1850-1821) tarafından inşa edildiği veya tasarlandığı düşünülebilir. Vallauray'ın Beyoğlu'ndaki Tokatlıyan Otel'i'nin mimarı olduğunu bildiğimize göre aynı kişiye ait bu oteli de projelendirmiş olması akla yakın gelen bir ihtimaldir. 1906 yılında Mıgırdiç Tokatlıyan, Hotel Angleterre'yi satın alarak 12 Mayıs 1906 tarihinde yazlık otel olarak hizmete açar. O tarihten itibaren Tokatlıyan adıyla anılan otelin, ne zaman yandığı ya da yıkıldığı ve hangi tarihte yerine bu yapının inşa edildiği bilinmemektedir. Beş katlı bu görkemli ahşap yapı, büyük bir olasılıkla 1910 civarında yapılmıştır. Boğaziçi'nin genel yapı karakterine aykırı bir bina olarak uzun yıllar varlığını sürdürür. 1953'e kadar Tokatlıyan adıyla hizmet veren otel, daha sonra Konak adını alır. Rihtımın gerisindeki eski otelin yerine yapılan bu yeni otel, uzun yıllar boyunca Boğaziçi'nin en büyük ve en yüksek yapısı olarak anılacaktır."

BÜYÜK TARABYA OTELİ

Orhan Türker kitabında Büyük Tarabya Otel'i'ne dair de geniş bir bilgi sunar: "Tarabya Köyü'nün kuzey ucunda, eski Tokatlıyan Otel'i'nin yerine 1950'lerin sonuna doğru yapılmaya başlanan bu yeni otelin inşaatı çeşitli nedenlerle uzamış ve yedi yılı aşan bir süre almıştır. Binanın bir kısmı için arsasına ihtiyaç duyulan Ayios Yeorgios Kilisesi'nin istimlak edilerek Rum cemaatinin elinden alınması ve yıkılması Tarabya'daki Rum halkının bu oteli uğursuz olarak nitelendirip, arkasını dönmesi ile sonuçlanmıştır. Yapı dönemine göre oldukça güzel ve modern bir mimariye sahip olmakla birlikte Küçük Tarabya Köyü ölçeğinden bakıldığında zaman çok abartılı ölçülerde tutulan genişliği

ve yüksekliği ile açıldığı günden beri Tarabya'daki diğer bütün yapıları ezen; denizden ve karadan bakıldığı zaman, uzak mesafelerden bile göze batan bir bina olmuştur. Yapıldığı dönemde 252 odası ve 35 suiti ile şehrin az sayıdaki lüks otelleri arasında, Hilton'dan sonra ikinci sıraya yükselmiştir.

Büyük Tarabya Otel'i, Boğaz'daki eşiz güzellikteki konumuna karşılık İstanbul'un müzelerine, geleneksel alışveriş ve eğlence merkezlerine uzaklığı nedeniyle kentte birkaç günlüğüne kalmaya gelen yabancı turistlere pek fazla hitap edememiştir. Öte yandan I. Dünya Savaşı öncesinin Tarabya otellerine hiç olmasa birkaç haftalığına yazlığa gelen Rum aileleri de kalmadığından; otel daha çok yaz aylarında deniz ve güneşten yararlanmak isteyenlere hizmet verir hale gelmiştir. Günümüzde ise uzun süren yenileme projesinin hayata geçirilmesinin ardından Tarabya Otel'i'nin yüzyıllık mirası üzerine getirilen modern perspektifiyle The Grand Tarabya adıyla hizmet vermeye devam etmektedir."

SUMMER PALACE OTELİ: SOSYETENİN EN MAKBUL YAZLIK OTELİ

Bugün yerinde olmayan Summer Palace sadece Tarabya'da değil İstanbul'un eğlence ve yazlık yaşamında iz bırakmış ünlü yazlık otellerden biridir. Otel 1893 yılında dönemin tanınmış Belçika şirketi Wagonist tarafından Tarabya koyunun güney ucunda, Alman Sefareti yazlığına komşu olarak daha eskiden Mavroyenis ailesinin konağının bulunduğu yere, setli geniş bir arsa üzerine ahşap olarak inşa edilmiştir. Otelin beş katlı ve oldukça görkemli olduğunu biliyoruz. Ancak, çevredeki daha küçük yapılardan farklı olarak, koruluğun içine kadar uzanmış olmasına rağmen, çevresine uyumlu bir yapı olmuştur. Ağır ve heybetli görünümüne, cephe ayrıntıları ve bahçe giriş kapılarına dek

Selim İleri ise Summer Palace ilişkili şunları yazıyor: "Summer Palace'ın on dokuzuncu yüzyılın sonunda inşa edildiği söyleniyor. Dört beş katlı, o zaman için hayli modern, lüks bir otel.

yapı, klasik üslubun sade bir temsilcisidir. II. Abdülhamid döneminde, Summer Palace'ın büyük şölen salonları, İstanbul'un ilk plajlarından olan plajı ve tenis kortlarıyla farklı bir yaşama sahne olduğu bilinmektedir. Bina 1918-1920 arasında yangın geçirmiş, daha sonra, 1950'de yıkılmıştır.

Boğaziçi'nin göbeğinde Kandilli'de "Clifton Yalısı" diye anılan yalıda ikâmet eden aydın bir İngiliz hanımı olan Dorina Neave, Sultan Abdülhamid devri İstanbul'una dair anılarında Summer Palace otelinden de bahseder: "Haziran ayında yaz mevsimi başlayınca tüm elçiler ve sefarethaneler sayfiye yerlerindeki konutlarına taşınır ve Boğaz'daki büyük oteller de kapılarını konuklara açardı. Uluslararası turnuvalar başladığında Summer Palace Otel'in tenis kortları sabah saat 7'den itibaren dolu olurdu. Rumlar en iyi oyuncular arasında dikkatleri çekiyor ve genellikle Açık Tenis Şampiyonası kupasını onlar alıyorlardı. Oynamaya ceraset edemeyen Türkler genellikle oturup maçları izliyorlardı."

Selim İleri ise Summer Palace ilişkili şunları yazıyor: "Summer Palace'ın on dokuzuncu yüzyılın sonunda inşa edildiği söyleniyor. Dört beş katlı, o zaman için hayli modern, lüks bir otel. Alman Elçiliği'nin oralardaymış. Sümer Korusu'nun ortasında. Bu "Sümer" adı

herhalde "Summer"den geliyor. Eylül'ün oteldeki yaşamayı tasvir eden birkaç paragrafını o kadar severdim ki açıp açıp tekrar okurdum. Burada içki içilir, poker oynanır, sonbahar başlangıcında yağmurun damla damla camlara üşüşmesi seyredilir, aşk bezginiyle derin hüzneler duyulurdu..."

YENİKÖY OTELLERİ

Yeniköy sadece yabancı ülke temsilcileri tarafından değil, turist olarak da gelen yerli ve yabancıların da ilgi gösterdikleri bir semt olduğundan otel sayısı fazla idi. Yeniköy'de 20. yüzyıl boyunca açılmış, kapanmış, bazen sahip ve isim değiştirmiş bir hayli otel bulunmaktaydı. Özellikle yaz aylarında Yeniköy'de birkaç gün veya hafta geçirmek isteyen İstanbullulara hizmet veriliyordu.

Yeniköy'de açılan ilk otel 1913 yılında Yorgo Karusos tarafından işletilen Hotel Thalia'dır. 1929'da ise otel sayısı ikiye çıkar. Birincisi Joseph Levi tarafından işletilen Splendit Otel'i diğeri ise Köybaşı Caddesi, No:12'de bulunan Yeniköy Palas Otel'i'dir. Yeniköy'deki başka bir otel ise Tarabya'ya doğru Cezayirliyan Yalısı'nı takip eden üç katlı, saçakları parapetli ilk yapı, bir dönem Polonya Elçiliği'nin yazlığı olarak kullanılır. II. Dünya Savaşı sonrasında terk edilen yalı Savoy Otel'i adıyla hizmet vermiştir. İşletmenin zarar etmesi üzerine Sarıyer Adliyesi olarak kullanılmaya başlanan yapının üs katı ile iç bölümleri 15 Ocak 1972 tarihinde çıkan bir yangında yok olmuştur. Zaman içinde Yeniköy'de otel açılmasına devam edilmiş 1949 yılında Beyaz Yalı Otel'i, 1960 yılında ise Boğaziçi Otel'i açılır ama bu otellerin hiç biri uzun ömürlü olmaz. Yeniköy'de ilk modern otel ise 1960'lı yılların sonunda, Sait Halim Paşa yalısının yanında, Carlton Otel'i adıyla açılır. Turizm Bankası'na ait bu otelin açılması ile Yeniköy gözle görülür bir canlılık kazanır. Ancak Carlton Otel'i binasında zamanla ortaya çıkan sorunlar nedeni ile 1980'lerin ortasında kapatılıp, yıktırılır. ■

KAYNAKÇA

- Aykut, Pelin. "Summer Palace" Tarih Vakfı İstanbul Ansiklopedisi, 1994, cilt:7
- Balcı, İbrahim. Aşıyan'dan Kısırkaya'ya Sarıyer. İstanbul: İlkbiz, 2006
- Christmast, Henry: İstanbul ve Ege Yollarında 1851. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2012
- Durudoğan, S. XIX. Yüzyılda Pera / Beyoğlu'nun Ekonomik, Kültürel ve Politik Yapısının Mimariye Etkileri, İTÜ FBE Basılmamış Doktora Tezi, 1998
- Eldem, Sedat Hakkı. Boğaziçi Anıları. İstanbul: Alarko, 1979
- Erdenen, Orhan. Boğaziçi Sahilhaneleri 3. İstanbul: İBB, 1994
- Genim, Sinan. Konstantiniyye'den İstanbul'a. İstanbul: Pera Müzesi, 2012
- Neave, Dorina L.; Sultan Abdülhamid Devrinde İstanbul'da Gördüklerim. İstanbul: Dergah Yayınları, 2008
- İleri, Selim. Yıldızlar Altında İstanbul. İstanbul: Doğan Kitap, 2004,
- Şeni, Nora. Marie ve Marie Konstantiniyye'de Bir Mevsim 1856-1858. İstanbul: İletisim, 1999
- Öziş, Hikmet. Son İskele Büyükdere. İstanbul, 2009
- Tchihatchef, Pierre de; İstanbul ve Boğaziçi. İstanbul: Tarih Vakfı, 2000
- Türker, Orhan. Therapia'dan Tarabya'ya. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2006.
- Vatan Gazetesi 09.08.2009, Aydın Ayaydın'ın Rahmi Koç ile Röportajı.
- Yakartepe, Elif Çelebi; Can Binan. "İstanbul'un Modernleşme Dönemi Otelleri (1840-1914)" Megaron, 2011, 6 (2).
- Zat, Vefa. Eski İstanbul Otelleri. İstanbul: Bilge Karınca Yayınları, 2005

Nâzım Hikmet ve sinema

Nâzım Hikmet'in cezaevindeyken yazdığı "Yolcu" adlı oyun 1993 yılında Başar Sabuncu tarafından filme çekilir. Kurtuluş Savaşı günlerinde bir tren istasyonu şefi, karısı ve makasçının öyküsü anlatılır.

MESUT KARA

NÂZİM Hikmet 15 Ocak 1902 yılında Selanikte doğmuş. Babası Hikmet Bey Almanya'da konsolosluk, İstanbul'da Matbuat Müdürlüğü yapmış, emekliliği sonrası Cumhuriyetin ilk yıllarında Kadıköy'de bir sinema işletmeyi denemiş, başaramayınca Süreyya Paşa Sineması'nda yönetici olmayı seçmiş. Nâzım Hikmet'in annesi Celile Hanım, Nâzım'ın deyimiyle dünya güzeli bir kadındır. Resme olan tutkusu onu Paris'e gidebilmek için çocukları Samiye ve Nazım'dan ayırmış. Nâzım, valilik yapmış, edebiyata meraklı dedesinin yanında büyümüş.

19 yaşında gittiği Sovyetler Birliği'nde, Moskova Meydanı'nda izlediği "Açlık... Açlık... Açlık..." adlı belgesel Nâzım Hikmet'i hem sinema ile tanıştırdı hem de şiir anlayışının değişmesinde önemli rol oynar. Mayakovski'nin şiirinden de etkilenen Nazım, şiirinde görsel vurgunun belirginleştiği sinemasal bir anlatımı seçer. Moskova'da kaldığı süreç, Doğu Emekçilerinin Komünist Üniversitesi'nde okuyan Nâzım Hikmet 1924 yılında bu kez

Cumhuriyet Türkiye'si'ne döner.

1923-24 yılları arasında Süreyya Paşa sinemasının müdürlüğünü yapan babası Hikmet Bey, Osmanlıca-Fransızca olan 'Le Courrier du Cinema/Sinema Postası' adında bir dergi çıkarak film tanıtımına, sinema haberlerine ve eleştiri yazılarına yer vermeyi kararlaştırmıştır. Nâzım'ın bu dergide kendisine yardım etmesini, yanında çalışmasını ister.

Nâzım Hikmet, çok kısa bir süre önce döndüğü ülkesini yeniden terk ederek Sovyetler Birliği'ne gitmek zorunda kalır. Yeni soruşturmalar ve tutuklamalar başlamıştır ve Nâzım Hikmet de İstiklal Mahkemesi'nde açılan davada on beş yıla mahkûm olur. Tekrar Moskova'dadır. O günlerde Moskova'ya giden Muhsin Ertuğrul'un iyi biçimde ağırlanması sağlar. Muhsin Ertuğrul, Odessa ve Bakü'de "Tamilla" (1926) ve Moskova'da "Spartakus" (1926) adlı öykülü uzun iki film çeker. Nâzım Hikmet bu filmlerde görev almamıştır.

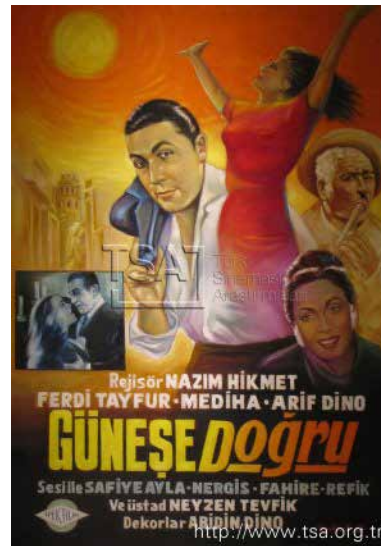
Nazım Hikmet'in bütün isteği ülkesine dönebilmektir. Yürürlüğe

giren ceza yasasındaki değişikliklerle 15 yıllık hapis cezası ortadan kalkmıştır fakat 1927 Tevkifatı nedeniyle çarptırıldığı 3 aylık ceza nedeniyle yasal yollardan dönemez. 1928 yılının Temmuz'unda pasaportsuz olarak gizlice geldiği Hopa'da tutuklanır. Yedi ay süren hapisliğin ardından serbest kalır. Bu Nâzım'ın ilk hapse girişidir.

Nâzım Hikmet, hayatının her anında yazmayı, sanatı düşünüyor, sürekli üretiyordur. Resim yapar... Sinema üzerine de yazılar yazar. Hollywood sinemasına karşıdır,

sahici bulmaz. Bizim sinemamızın da Hollywood sinemasını taklit etmesine karşıdır.

Bir gün Muhsin Ertuğrul ziyaretine gelir ve "Hazır piyesin var mı?" diye sorar. Bu ziyaret ve talep Nâzım Hikmet'in tekrar tiyatroyla, ardından da sinemayla bağıni yeniden kurar. "Kafatası" ve "Bir Ölü Evi" piyeslerini yazar. Böylece Nâzım Hikmet ve Muhsin Ertuğrul arasında da bir dostluk ve iş arkadaşlığı bağı oluşur. Muhsin Ertuğrul'un İpek Film için çektiği "Bir Millet Uyanıyor" filminde de Nâzım Hikmet, hem

reji asistanı hem de seslendirme yönetmeni olarak önemli bir rol oynar. İpek Film'in sahibi İpekçiler, ilk sesli film stüdyosunu da kurarlar. 1933 yılında Nâzım Hikmet'in yönetmenliğinde İpek Film Stüdyosunda Türkçe dublaj yapılmaya başlanır.

Muhsin Ertuğrul, Nâzım Hikmet'le işbirliğini sürdürür ve "Karım Beni Aldatırsa" filminin senaryosunu yazdırır. Nâzım Hikmet daha sonra da birçok filmde kullanacağı Mümtaz Osman imzasıyla senarist olarak yer alır filmde. 1933 yılında çekilen yedi filmin beşi "Cici Berber", "Fena Yol", "Karım Beni Aldatırsa", "Naşit Dolandırıcı", "Söz Bir Allah Bir" bu ikilinin imzasını taşır; yönetmen Muhsin Ertuğrul, senaryo Mümtaz Osman. Aynı yıl çekilen "Düğün Gecesi/Kanlı Nigar" filminin ise hem yönetmeni hem de senaristidir Nâzım Hikmet. 1934 yılında da Muhsin Ertuğrul'un yönettiği "Aysel Bataklı Damin Kızı", "Leblebici Horhor Ağa" ve "Milyon Avcıları"nın senaryoları da Mümtaz Osman takma adıyla Nâzım Hikmet'e aittir. Nâzım Hikmet 1937 yılında "Güneşe Doğru" filmiyle senaryosunu da yazdığı filmde bir kez daha yönetmenlik yapar. Bütün bu çalışmaları sürerken hakkında da yeni davalar açılmıştır ve 1938 yılında tutuklanır. Uzun mahkûmiyet yılları başlamıştır. Buna rağmen İpekçiler ve Muhsin Ertuğrul, Nâzım Hikmet'le ilişkilerini kesmez, senaryo yazdırmayı sürdürürler. 1939 yılında "Tosun Paşa", 1940'ta "Şehvet Kurbanı", 1941 yılında "Kahveci Güzeli"(M. İhsan imzasıyla) ve 1942'de de "Kıskaç" filmleri çekilir Mümtaz Osman imzalı senaryolarla.

Nâzım Hikmet 1946 yılında Muhsin Ertuğrul için Ercüment Er imzasıyla özgün bir senaryo yazar: "Kızılmak Karakoyun." Bu birlikte son çalışmalarıdır. Nâzım bu haksızlığı ortadan kaldırmak ve özgürlüğüne kavuşmak için girişimlerde bulunur. Açlık grevi yapar. "Kayıtsız şartsız hükümetin çıkardığı af yasasıyla 15 Temmuz 1950'de haptisten çıkar. 1951 yılında yine İpek Film hesabına "Barbaros Hayrettin Paşa" ve "Lale Devri" filmlerinin senaryolarını yazar. Senaryosunu o sıralarda yazdığı "Balıkçı Güzeli" filmi ise, 1953 yılında Baha Gelenbevi tarafından filme çekilir. Bu üç senaryosunda da İhsan Koza

imzasını kullanır.

Devlet bir türlü yakasını bırakmıyordu Nâzım'ın. Peşinde sürekli sivil polisler vardır. Askerliğini yapmamış olduğu gerekçesiyle şubeye çağırılır. 8 Haziran 1951 günü Kadıköy Askerlik Şubesi Nâzım Hikmet'in er olarak askerliğini iki yıl Sivas'ın Zara ilçesinde yapması için karar alır. Oysa Nâzım daha önce askere gitmiş fakat sağlığı elverişli olmadığı için çürük raporu verilerek terhis edilmiştir. Polis takiplerinden, komplo endişelerinden iyice bunalmıştır. Nâzım Hikmet, bir kez daha çok sevdiği ülkesinden ayrılmayı kafasına koyar.

Yine Haziran'dır aylardan. 17 Haziran 1951 günü, Refik Erduran'ın ayarladığı bir deniz motoruyla İstanbul Boğazı'ndan Karadeniz'e çıkarlar. Karadeniz'de bindiği Plekhanov şilebiyle Romanya'nın Köstence limanına çıkar. Oradan da Moskova'ya gönderilir.

Nâzım Hikmet, geriye dönüp baktığında yazdığı senaryolardan hoşnut değildir. "Asıl dava, meselâ bana senaryo yazdırırlarken, benden ne operet, ne melodram, ne kepaze sergüzeşt mevzuu değil, benden ciddi, realist, ağırbaşlı ve tek kelimeyle gerekirse altına imzama koyacağım senaryo istememeleridir. Hâlbuki şimdiye kadar bana yazdırdıkları senaryoların hiçbirinin altına bir milyon verseler imzama koymam ve hatta bunları yazdığımı bile inkâr ederim" der.

Bu eleştirinin muhatabı Nâzım'a senaryo siparişleri veren Muhsin Ertuğrul'dur biraz da İpek Film'in yöneticileridir.

Nâzım Hikmet'in cezaevindeyken yazdığı "Yolcu" adlı oyun 1993 yılında Başar Sabuncu tarafından filme çekilir. Kurtuluş Savaşı günlerinde bir tren istasyonu şefi, karısı ve makasçının öyküsü anlatılır.

Nâzım Hikmet Vâ-Nû'lara yazdığı bir mektupta sinemamızın sorununu şu cümlelerle özetler: "Bizde filmcilik ilerlemiyorsa, sosyal

sebepler bir yana, sebep ne teknik noksanında, ne aktör noksanında, ne rejisör, ne sermaye noksanındadır. Bütün mesele film çevirmek isteyen sermayedarın kafasında ve çeviren insanın zihninde Amerikan, İngiliz, Fransız filmlerinin örnek tutulmasındadır. Hâlbuki biz eldeki teknikle, personelle, parayla hakikaten güzel filmler çevirebilirdik. Yeter ki 'Türk janrı' filmin mevcut imkânlarla nasıl olması gerektiği işi üzerinde düşünölsün. (...) Hep aynı aldanışa düşüyoruz. Dışarının muazzam tekniğe, bebek kadına, muhteşem palavraya, dekora, baygın gözlü jön prömiyere dayanan ve sahte haşmetiyle göz kamaştıran filmlerini taklide kalkıyoruz fakat bizde o imkânlar olmadığı için kepezelik oluyor. (...)"

Aydınına, sanatçısına düşünmeyi, düşündüğünü açıklamayı, mutlu olmayı, güzellikler içinde yaşamayı çok gören, yasaklayan bu ülke Nâzım Hikmet'e de çok gördü bütün bunları. Hani bir şiirinde "Yaşamak şakaya gelmez,/ büyük bir ciddiyetle yaşayacaksın/ bir sınıp gibi mesela,/ yani, yaşamının dışında ve ötesinde hiçbir şey beklemeden,/ yani bütün işin gücün yaşamak olacak.

Yaşamayı ciddiye alacaksın,/ yani o derecede, öylesine ki,/ mesela, kolların bağlı arkadaş, sırtın duvarda/ yahut kocaman gözlüklerin,/ beyaz gömleğinle bir laboratuarda/ insanlar için ölebileceksin,/ hem de yüzünü bile görmediğin insanlar için,/ hem de hiç kimse seni buna zorlamamışken,/ hem de en güzel en gerçek şeyin/ yaşamak olduğunu bildiğin halde.

Yani, öylesine ciddiye alacaksın ki yaşamayı,/ yetmişinde bile, mesela, zeytin dikeceksin,/ hem de öyle çocuklara falan kalır diye değil,/ ölmekten korktuğun halde ölüme inanmadığın için,/ yaşamak yanı ağır bastığından." demişti ya usta, yine O'nun şiirindeki dizelerle ve aynı umutlarla tekrarlayalım:

"Güzel günler göreceğiz çocuklar, güneşli günler göre- -ceğiz..." ■

BALIK GİTTİ, DALYAN BİTTİ

Sarıyer'in karşı kıyı komşusu BEYKOZ'UN DALYANLARI

VECDİ ÇIRACIOĞLU

DALYANLAR balıklar için can pazarlarıdır.

Balık avlamak için deniz ve ırmaklarda ağlarla kurulan sabit tuzaklara dalyan denir. Dalyanların kurulduğu sulara ve yakalanacak balıklara göre birçok çeşidi vardır. Bizde dalyanlar deniz dibine çakılı direklerle tutturulmuş ağaçlarla yapılır. Batı Akdeniz ülkelerinde dalyanlarda direk bulunmaz. Ağlar, büyük mantarlarla tutturularak denize salıverilir.

Her ne kadar dalyanların kurulma

amacı geçici balıkları avlamak ise de dalyanlarda o suların yerli ve gezici balıkları da tutulabilir. Tatlı su dalyanları, göl ve nehir ağzlarında, deniz dalyanları kıydan birkaç yüz kulaç açıkta kurulur. Her dalyanın, dört yanı ağlarla kapalı bir tuzak kısmı vardır. Bu kısmın açık bir yeri olur, buna "dalyan ağzı" denir. Dalyan ağzının mevsimine göre balıkların geleceği yere karşı olması şarttır. Çoğunlukla dalyanın ağzı ile kıyı arası düz bir ağla kapatılır. Buna "kıyı girmesi" denir. İki dalyan arasını kapatan germeye "ara girmesi", dalyanın ağzından açık denize doğru uzanan germeye

"deniz girmesi" denir. Balıkçılar, bu germeye vardıkları zaman geçemez, germe boyunca giderek dalyanın tuzak kısmına girerler. Bazı dalyanların bu kısmında ayrı bir bölme vardır. Bu bölmeye hazne denir. Haznelerin de ağdan kapağı vardır. Bazı dalyanların ağzında ihtiyat tedbiri olarak alberaber ağlı bulundurulur. Balık bol gelir de önemli bir kısmı ağızda kalırsa, dalyan reisi alberaber emrini verir. Birkaç balıkçı, kayığa atlayarak alberaber ağını çekip, dalyanın ağzını kapatır. Gürültü-patırtı ederek balık sürüsünü dalyanın içine sokarlar. Dalyanların ağzında

gözetleme yeri bulunur. Dalyan reisi buradan devamlı suları gözetler. Kalın bir seren üzerinde bulunan gözetleme yerinin yüksekliği büyük dalyanlarda 15 metreyi bulur. Dalyanlar, mevsimine göre yaz dalyanları ve kış dalyanları diye ikiye ayrılır. Dalyanların, önem ve büyüklüklerine göre birkaç mavnası, kayığı, sandalı, sahilde tayfaların barındığı kulübesi vardır.

BEYKOZ DALYANI VE ÇAKRAZLILAR

İstanbul'un en eski dalyanlarından biri olan Beykoz dalyanında 17. yüzyıldan

TÜRKÇE'DE DALYAN KELİMESİ

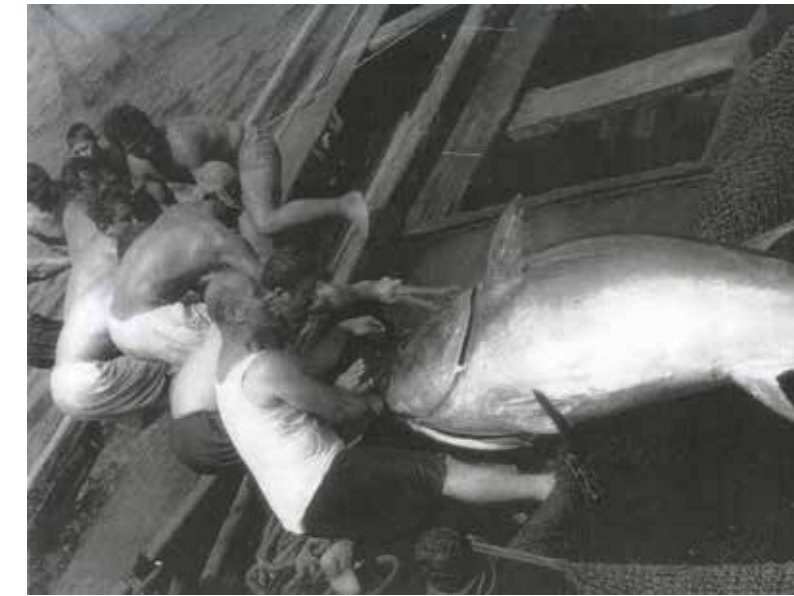
Dalyan, deniz kıyısında ağ ve kazıklarla oluşturulan balık avlama yeri anlamında kullanılan kelime. Bu tanımına ek olarak Trabzon'da 'sığlık', Rize'de ise 'balıklan elle yakalamak için suya yapılan taş duvar' anlamlarıyla kaydedilmiştir. Yunanca 'balık yakalanacak yer' anlamına gelen alyenon kelimesinin form değiştirmesiyle oluşmuştur.

Yunanca'dan Türkçe'ye giren ve Türkçe üzerinden yayılan Amavutça dağlan, Sırp-Hırvatça Daian kelimeye dair ilk Türkçe kayıt 1456 yılında Şarköy civarındaki bir dalyan için

ve 1479-80 yıllarında "dalyanhâ-yı göl-i Siroz" için tutulmuştur. Dalyan aynı zamanda Evliya Çelebi Seyahatnamesinde (17 yy.) 'bir tür uzun namlulu tüfek' anlamında kayıtlı olup, tüfeğin adı balıkçı dalyanlarının sığ su üzerinde uzun kazıklar üzerinde sudan birkaç metre yukarıda kurulmasına atfen konulmuş olmalıdır ki ince uzun insanlar için kullanılan 'dalyan boytu' deyimini için de aynı mantık kullanılır. (Denizcilik Terimleri Sözlüğü, Özhan Öztürk)

Dalyanlar, mevsimine göre yaz dalyanları ve kış dalyanları diye ikiye ayrılır. Dalyanların, önem ve büyüklüklerine göre birkaç mavnası, kayığı, sandalı, sahilde tayfaların barındığı kulübesi vardır.

beri dalyancılık yapılıyor. Eskiden şıra dalyanı (balığa pek kaçma şansı vermeyen dev boyutlardaki dalyanlara bu ad veriliyor) kurulurmuş ancak son düzenlemelerle o büyük dalyanlar yasaklanmış, artık kurtağzı adı verilen, görece küçük dalyanlar kuruluyor.

Beykoz'da ki dalyanda Bartın Çakraz'dan geliyorlar. Genç yaşta ustalaşmış Birol Yıldız, Direkçi Murat ile birlikte Mustafa Reis'in kez görenler, 'Bu direkler buraya nasıl kurulmuş?' diye düşünebilirler. Çakmak sağ kolu. Nisan ayı başında Reis'ten davet gelince tayfaya haber salan, gelmeyenlerin yerine yeni adam

seçen hep o. "Benim dedem de dalyancıydı, dalyanda büyüdüm sayılır. Ama bunlar gibi değildi, şıra dalyanı dediğimiz dev dalyanlardı." Birol ve arkadaşları nisan ayı sonunda Çakraz'dan geliyorlar. "Beykoz'a varınca ilk iş direklerin bakımını, onarımını yaparız. Direkler genelde meşeden olur, 30-40 yıl dayanır ama bakım şart. Sonra ağları tamir ederiz. Çürüyen kısmı atar, yenisini dikeriz. Dalyanı ilk kez görenler, 'Bu direkler buraya nasıl çakılmış?' diye düşünebilirler. Çakmak taş ve denir bağlanarak suya indirilen direkler, önce birbirlerine sonra

kıyıya bağlanır. Sonra da Mustafa Reis önderliğinde dalyanı kurmaya başlarız."

"Balığın giriş yaptığı yerde karşılıklı iki direk vardır. Bunlardan birine 'Vigla Direği', diğerine 'Zeytin Direği' adı verilir. Onların karşısına gelenin adı, 'Çatı Kazığı' dır. İlk olarak Çatı Kazığı atılır ve en son olarak da o sökülür. Bütün dalyan bu Çatı Kazığı'na bağlıdır. Kıydan itibaren yerleştirilen germe direkleri ve dalyanın bütünü ona hizalanır. Dalyanın göbeği, belkemiği, artık ne dersin de, Çatı Kazığı'dır. Dalyanın en geniş yeri 24 kulaçtır. Sonra iki başa doğru daralır

DALYAN ÇEŞİTLERİ

ŞİRA DALYANI: "Büyük şıra", "Yarım şıra" diye iki çeşittir. Orkinos, torik, palamut gibi balıkların avlanmasında kullanılır.

ÇEKME DALYAN: Uzun germeleri olan bir dalyandır. Çardak şeklinde gözetleme yerleri vardır. Daha çok derinlikleri 3-3,5 kulaç olan sularda kurulur.

KURTAĞZI DALYANI: Birbirine benzeyen aralıklı iki dalyandan meydana gelmiştir. Uskumru, kefal, lüfer, gümüş, çinekop bu dalyanla avlanır. Dalyanın ağzı bahar mevsiminde lodosa, güzün poyraza çevrilir.

ÇÖKERTME: Her yerde kullanılmaz. Ancak kıyıdaki bazı yerlere ve belirli bir süre için kurulur. Bu dalyanı kurmak için direkler kullanılmaz, denize demir atmuş kayıklardan yararlanılır. Böyle olmasına karşın yine de sabit dalyanlar arasında sayılır.

KIRMA-KİPASTİ DALYANI: Kurtağzı dalyanı gibi iki dalyandan meydana gelmiştir. Ancak kurtağzı dalyanından çok daha küçüktür. Kıрма kipasti dalyanı daha çok palamut, lüfer, kefal, torik avında kullanılır.

ÇİT DALYANI veya **KUTRA:** çoğu zaman kıyıya yakı göllerin denize yakın kısmında, bazı göllerin de ayaklarında, ağaçtan kazık ve çubuklarla kurulur. Yapılışı diğer dalyanlarınkinden farklıdır.

DİREKSİZ DALYAN: Direkleri olmayan dalyanlardır. Ağlar büyük mantarlarla bağlanıp denize sarkıtılır. Daha çok Fransa'nın Akdeniz kıyılarında balık avlamak için kullanılır.

Fotoğraf: Levent BAYRAKTAR

1961 TARİHLİ İSTANBUL ANSİKLOPEDİSİ'NE GÖRE MARMARA VE BOĞAZİÇİ DALYANLARI

- 1)** Karaburun Dalyanı (Boğaz dışında Rumeli yakası'nda)
- 2)** Kilyos Dalyanı (Boğaz dışında Rumeli yakası'nda)
- 3)** Uzuncaburun Dalyanı Dalyanı (Boğaz dışında Rumeli yakası'nda)
- 4)** Marmaracık Dalyanı (Boğaz dışında Rumeli yakası'nda)
- 5)** Öreke Dalyanı (RumeliFeneri önünde)
- 6)** Bağlaraltı Dalyanı (Rumeli Feneri, Garipçe arasında)
- 7)** Büyükliman Dalyanı (Yukarı boğaz Rumeli yakası)
- 8)** Karataş Dalyanı (Yukarı boğaz Rumeli yakası)
- 9)** Mavromolus Dalyanı (Yukarı boğaz Rumeli yakası)
- 10)** Sıraş Dalyanı (Yukarı boğaz Rumeli yakası)
- 11)** Otuzbirsuyu Dalyanı

- (Rumelikavağı)
- 12)** Telli Tabya Dalyanı (Yenimahalle)
- 13)** Pazarbaşı Dalyanı (Yenimahalle)
- 14)** Mesarburnu Dalyanı
- 15)** Bülbül Sokağı Dalyanı (Büyükdere)
- 16)** Barutçubaşı Dalyanı (Büyükdere)
- 17)** Kırka Dalyanı (Büyükdere)
- 18)** Çayır Dalyanı Dalyanı
- 19)** Büyükdere Dalyanı
- 20)** Kefeliköyü Dalyanı
- 21)** Kalender Dalyanı (Tarabya)
- 22)** Yeniköy Dalyanı
- 23)** İstinye Dalyanı
- 24)** Bebek Dalyanı
- 25)** Küçükbebek Dalyanı
- 26)** Salıpazarı Dalyanı
- 27)** Ahırkapı Dalyanı
- 28)** Kumkapı Dalyanı

- 29)** Yedikule Dalyanı
- 30)** Salistre Dalyanı
- 31)** Şabka Dalyanı (Caddebostanı)I
- 32)** Kiri Dalyanı (Caddebostanı)
- 33)** Üsküdar Dalyanı
- 34)** Çengelköyü Dalyanı
- 35)** Vaniköy Dalyanı
- 36)** Kanlıca Dalyanı
- 37)** Toptaş Dalyanı (Beykoz)
- 38)** Karacaburun Dalyanı (Beykoz)
- 39)** Beykoz Dalyanı
- 40)** Beykoz Kasrı Dalyanı
- 41)** Umuryeri Dalyanı
- 42)** Anadolukavağı Dalyanı
- 43)** Filburnu Dalyanı (Yukarı Boğaz-Anadolu yakası)
- 44)** Anadolufeneri Dalyanı (Yukarı Boğaz-Anadolu yakası)
- 45)** Soğan Adası Dalyanı (İrva-Yomburnu arası)

ve 12 kulaca kadar iner. Balığın alındığı uçtaki dar bölgeye 'Klindar' denilir, öteki uca ise 'Dar Klindar...' " "Klindar bölümünden Zeytin Direği'ne kadar ağ dibe kadar iner. Oradan ters Klindar'a kadar dibe inmez ağ. Giriş yerinin karşısına 'Döşeme' denilir. Balık girdiğinde ağın eğimine göre tırmanır, yukarı çıkar, Kapakçı balığı görür. Orkinos dönüş yaparken yanağı görünür, ayna gibi parlak. İşte o zaman Kapakçı, 'Şıra....' Diye bağırır. Vigla ile Zeytin Direkleri arasındaki ağlar hızla yukarılara çekilir. Kapısı kapandı mı Klindar'a kalın ağ döşenir. Orkinos kuvvetli balıktır. Bu sırada ters Klindar'dan iki mavna ağları toplayıp bırakarak dalyanı boydan boya geçer. Klindar'a doğru yaklaşırken dalyan da daraldığından (12 kulaca iner.) mavnalardan biri kalır, diğeri yedek olur. Tek mavna dalyanı kapatır. Ondan sonra 'Süngü' gelir."

Neredeyse İstanbul'daki tüm dalyancılar gibi İbrahim Reis de Birtin, Çakrazlı. "İşimi Rumlardan öğrendim. Kerteriz almayı, direk dikmeyi, ağ sarmayı hep onlara borçluyum," diye anlatıyor. Onun ustalık sırları, Filburnu ve Beykoz Dalyanı'nı işleten Mustafa Reis'te. Dededen dalyancı reis, ilkokul dördüncü sınıftan beri balıkçılığa sevdalı. "Sandalla ağ atıp, ilk balığı tutup sattığım günden bu yana 35 yıl geçmiş. 1990'da dedemle ortak olup dalyancılığa başladım. O gün bugün dalyancılıktan ekmeğ yiyorum," diyor. Mustafa Reis, son 20 yılda Marmara Ereğlisi, Büyük Çekmece ve Sarıyer'de dalyan kurmuş.

Beykozlu eski reisler Ardırık, Apostol, Sokrati idi. Süreyya Bey, Menekşe Mustafa Çakrazlı, Ali Reis ve Çakrazlı Genç Reis son dönem Beykoz dalyan reisleridir.

BOĞAZİÇİ DALYANLARIYLA BİR BALIK TARLASIDIR

Denizlerde eski bereket ve bolluk kalmadı. Balık almak için insanlar sıraya giriyorlar. Bundan 30-40 yıl öncesinde orkinoslar, kılıçbalıkları, torikler yakalanırdı Beykoz dalyanlarında ve balıklar fakir fukaraya bedava dağıtılırdı.

Denizi kirlittik. Balığı bitirdik. Bizi ne dedelerimiz, ne de torunlarımız affedecek. Ne balık kaldı, ne balıkçı. Sahillerimizde artık Norveç uskumrusu izgara yapılıp satılıyor. O eskilerde kalan yağlı zamanında mangalda izgara yaparken alev alan uskumru ve pişerken kokusu yedi mahalleyi saran lüferin, kofananın tadını bir yana bırakalım, kokusu bile artık hayal oldu. İstavriti, hamsiyi sofrada görünce selama duruyoruz.

Eski bir tabir vardır. Bu tabir daha çok denizden ve gemi yolculuğundan korkanlar için kullanılır. "Suyu bardakta, gemiyi resimde" derken, insanlarımız az bir süre sonra balığı resimlerde göreceğiz. ■

Cahit Külebi'nin 'Hikâye' Adlı Şiirinin Gerçek Hikâyesi

ŞEREF BİLSEL

CAHİT Külebi'nin şiirinin başat özelliklerinden biri dilinin yalın, duru, lirik unsurlarla harmanlanmış olmasıdır. Anadolu'ya, büyük şehrin dağdağası içinden ustalıkla bakmasını bilmiş bir şairdir. Gerek şiirinin biçimsel özellikleri gerekse içerik ve tema bakımından özgünlükler taşır. Doğa görünüşleri, Anadolu insanının gündelik hayatıyla iç içe canlı bir biçimde resmedilir. Hikâye adlı şiirinden bize yansıyan aşk duygusu, şairin doğup şekillendiği memleketin özellikleri içerisinden çıkar; karşılıklardan yararlanarak dizeler oluşturur bu şiirinde. Daha sonra bu şiire dair şairin kendisinden dinlediğimiz ifadelerle bakınca aslında doğduğu memlekette 'olan' şeyleri 'yoktur' diye anlattığı ortaya çıkar. Sadece "dudaklarının çatlak" oluşu gerçeğinin altını çizir şair. Onun şiiri, modern bir halk şiiridir sanki. Kendine özgü bir müziği ve orijinal benzetmeleri vardır. Ses yinlemeleri (tekrarlar) bir nakarat/kavuştak gibi görevlendirilmiştir; bu ses yinlemeleri Hikâye adlı şiirde de karşımıza çıkar. Bölüm sonlarındaki "tut, okşa, savur, konuş, öp, anlat" fiilleri şiire bir taraftan ahenk, diğer taraftan devrim katmaktadır. Anadolu üzerine yazılmış pek çok şiirde kuru ve hamasi bir hava göze çarpar; Cahit Külebi'nin yazdıkları, içtenliği ve yaşadığı coğrafyayı kendi içinde taşımasıyla onlardan ayrılır; birçok şairin şiirinde bize bir camin ardından seyretilen Anadolu'ya yeni

bir ruh katar.

İlginçtir, bu masum ve güzel şiir; Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan .2003 yılında 9'uncu sınıflarda okutulan - Dr. Sakin Öner'in hazırladığı- ders kitabında "Benim doğduğum köylerde / kuzey rüzgârları eserd / ve bu yüzden dudaklarım çatlıktır / öp biraz!" dizeleri silinerek yerine (...) üç nokta konulmuştu. Şimdi bu şiirin "hikâyesini" şairden dinleyelim:

" Şiir benim daima kafamda uzun süre içinde yaşayarak oluşur. Ama Hikâye şiirim birdenbire yazılmıştır. Anadolu'da bir yerdeyiz. Okul eve yakın, bitişik. Eşim Süreyya bir çocuk doğurdu, Ali denen çocuğu. Süreyya okuldan gelir terli terli emzirirdi Ali'yi. Yoksulduk, parasızdık. Süreyya'yla bir konuda tartıştık. Sonra o okula dersine gitti. Tarih öğretmeniydi. Ben okuldan bazı belgeleri temize çekmek için getirdiğim ödünç daktiloyla oturdum bu şiiri yazdım. Öyle daktiloya takılı kalmış.

Hep aslında sahip olduğum şeye "değilim", olan şeye "yoktur" diye yazmışım aslında. Benim doğduğum köyler Türkiye'nin en güzel ceviz ağaçlarını olduğu yerd, ceviz tarlaları içinde doğdum desem yeridir. Gülmesini de bilen insanların arasında yaşadım. Ama gerçekten de dudaklarım hep çatlak çatlıktır. Hep krem almışımdır ömrüm boyunca!" ■

Hikâye

Senin dudakların pembe
Ellerin beyaz,
Al tut ellerimi bebek
Tut biraz!

Benim doğduğum köylerde
Ceviz ağaçları yoktu,
Ben bu yüzden serinliğe hasretim
Okşa biraz!

Benim doğduğum köylerde
Buğday tarlaları yoktu,
Dağıt saçlarını bebek
Savur biraz!

Benim doğduğum köyleri
Akşamları eşkıyalar basardı.
Ben bu yüzden yalnızlığı hiç sevmem
Konuş biraz!

Benim doğduğum köylerde
Şimal rüzgarları eserd,
Ve bu yüzden dudaklarım çatlıktır
Öp biraz!

Sen Türkiye gibi aydınlık ve güzelsin!
Benim doğduğum köyler de güzeldi,
Sen de anlat doğduğun yerleri,
Anlat biraz!

Cahit Külebi (1917-1997)

BİR CASUSLUK HİKÂYESİ YA DA

GABRIEL GARCIA MARQUEZ

METİN YEĞİN

Defterini topladı. Maria romanını aldı eline Jorge Isaacs'ın. Arasına bir yaprak koydu not aldığı yeri unutmamak için. Sabah Central Park'tan aldığı bir yaprak. Kırmızı bir yaprak... Bize rağmen. Kitabı iade etti kütüphaneye. İçinde yaprak, kızıl... Yarın yeniden alacaktır. Şimdi o çoktan Webster Otel yolunda ve etrafta kimse yok ama yine de kalemi düşürdüm yere. Ve tam havadayken küçük bir tekme. İyi bir vuruştur. Tam sandalyesinin altına. Kimse beklemez benden bu vuruşu. Çilli, kalın gözlüklü bir kadının Avrupalı futbol volesi. Bir kitap kurdu kadın kılığı bu. Çok uğraşmadılar bu kılık için zaten, doğrudan beni seçtiler muhtemelen. Bizim şirket (!) FBI- Amerikan Haber Alma Teşkilatı'nın halkın vergisini tutumlu kullanım politikası bu. Daha önceleri de bu kütüphanede çok kişiyi takip ettim. Bir senarist, üç üniversite öğretim üyesi ki biri gizli Komünist Partisi üyesi çıktı, çok sayıda öğrenci ki ikisi FBI üyesi çıktı. Şimdi de bu Kolombiyalı yazar; Gabriel Garcia Marquez...

Kalemi alırken çöp tenekesine attığı kağıdı çıkardım. Kıvrılışlarını

bozmadan elimde. Dokunulduğu anlaşılmadan yerine koymalıyım sonra, çöp tenekesine. Tuvalete gittim. Soldan ikincisine. İçerde sakladığım bir mini fotoğraf makinesi var. Üzerime zimmetli Amerikalı vergisi. Kâğıdın katlandığı şeklini aklımda tuttum, tekrar aynı şekilde katlamalıyım. Soğuk savaş kuralı bu. Her şeyi aynı şekilde bırakmalısın. Bir yazı var kağıtta. Kübalı komünistlere bir mesaj bu, el yazısıyla. Fotoğrafını çektim. 'Çingene, insanları kırıp geçiren bütün illetlerden, bütün belalardan yakayı sıyırmıştı. İran'da pelagradan, Malaya takımalarında iskorbütten, İskenderiye'de cüzamdan, Japonya'da beriberiden, Madagaskar'da vebadan, Sicilya'da depremden, Macellan Boğazı'nda feci bir deniz kazasından sağ salim kurtulmuştu. Nostradamus'un şifrelerini ele geçirdiği söylenen bu iri kıyım yaratık, her şeyin içyüzünü biliyormuşa benzeyen Asyalı görünümü, hüzünlü havasıyla kasvetli bir adamdı. Kanatlarını açmış kuzgun gibi kocaman siyah bir şapka, üzerinde yüzlerce yıllık küfün cirit attığı kadife bir yelek giyerdi.'* yazıyordu... Boşa gitmedi

Amerikalıların vergileri. Amerikan rüyası yaşıyor sayemizde.

FBI'nın Gabriel Garcia Marquez'i neredeyse 30 yıl boyunca takip ettiği, artık gizliliği kalmayan belgelerde ortaya çıktı. Marquez'in Küba haber ajansı 'Prensa Latina' ile yazışması ve Fidel'in eşiyile dostluğu üzerine, komünist olduğundan kuşkulanan FBI, yazarı 1980'nin sonlarına kadar izledi. Bizzat Amerikan istihbarat şefi Edgar J. Hoover'ın emriyle başlayan bu soruşturma, Pentagon, çok muhtemel gittikçe edebilemiş, buna benzer takip raporlarının içinden gizemi keşfetmeye çalışıyordu. Zor bir işti bu çünkü Marquez o sırada dev romanı 'Yüzyıllık Yalnızlık'ı yazıyordu New York'ta. Büyülü bir gerçekliğin içinden, hiç olmayan mesajları çözmeye çalışmak, Pentagon şifre çözücülerinin çok fazla mesaisini almıştır. Yani Amerikan devletinin kutsal tabiriyle, 'Amerikan halkının ödediği vergiler' hiçbir şeyden haberi olmayan, Kolombiyalı yazar için bayağı harcanmış demektir. Aslında FBI'nın faaliyetleri arasında çok şaşırtıcı bir şey de değil bu. Koca devlet mekanizmasının kurucu

unsuru paranoyanın kurumsal teşkilatları haber alma servisleri, buna benzer binlerce şey yaparlar zaten. Bunların başında gelen FBI, aynı dönemlerde, yıkmaya çalıştığı -ve hâlâ yıkmaya çalıştığı!- Küba devrimci rejimi için birçok benzeri şey yapmıştı. Mesela bunlardan biri, Küba lideri Fidel'in ayakkabısının içine, zehirli toz koydurarak sakallarının dökülmesini sağlamaktı. Bunu yaparak Fidel'in karizmasını yıkmaya çalışan bir FBI kafasının, Gabriel Garcia Marquez'in 'Yüzyıllık Yalnızlık' romanından neler çıkaracağını siz hayal edin artık.

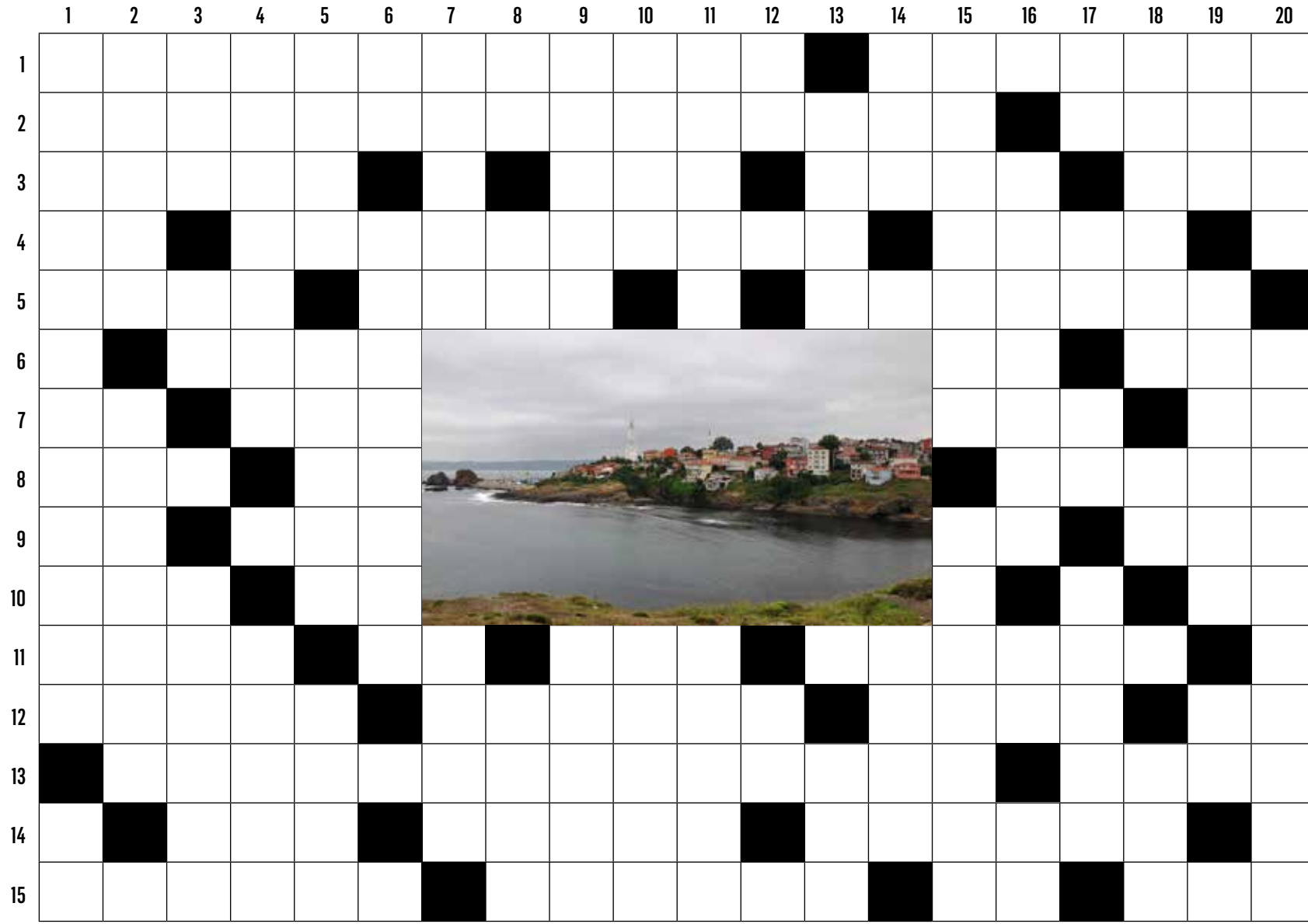
FBI'nın bu takip hikayesinin belgelerinin 2015 yılında ortaya çıkması, insanın aklına hemen aynı yıl vizyona girmiş Pablo Larrain'in 'Neruda' filmi aklına getiriyor. 1945 yılında senatör seçilen Komünist şair Pablo Neruda'yı yakalamak ve küçük düşürmek için peşine

düşen Amerikan hayranı müfettiş Peluchonneau'nun öyküsü bu. Filmde seyredenleri gerçekle düş arasında sürükleyen bu öykünün öznesi, gerçek zamanda değişmiştir sanki. 1945 yılında takip edilen Neruda yerine -ya da yanına demek daha doğru- 1961'de Marquez gelmiş, Şili polisi yerine de FBI. Ve Marquez'i sürekli takip etmeye çalışan Kolombiya, Meksika ve yine Şili polislerini saymazsak tabii ki. Her ülke de uygun bir maaşla bir müfettiş Peluchonneau buluyorlardı sanırım. Bütün bunların yanına, pek takip yemese de bir de Borges'i koyarsak, gerçekle düş arasındaki edebi yolculuğun başrolleri kapılmış oluyor. Ayrıca Asturias'ı, Cortázar'ı, Bolaño'yı ve birçok Latin Amerikalı yazarı da eklersek, FBI'nın düşle gerçek arasında kaybolan ne kadar çok mesai saati olduğu anlaşılabilir.

Pentagon'u muhtemelen çok uğraştıran Marquez'in romanlarındaki büyüleyici taraf, Hemingway'in bir romanında ,başka bir şeyi tanımlarken söylediği gibidir; 'Gerçek olamayacak kadar gerçektir her şey.' O olağanüstü olayları sıradan, günlük bir şeymiş gibi anlatır. Anlattığı her şey, güneşin doğuşu gibidir. İnanılmaz heybetli bir şeydir ama sanki zaten öyle olmak zorunda gibidir. Anlatıcının bu 'soğukkanlı' tavrı okuyucuyu hikayenin içine katar. Bütün olağanüstü şeyler okuyucunun yanı başında ama dokunamadığı bir evrende gerçekleşir. Bu yüzden mesela 'Yüzyıllık Yalnızlık'ın okurlarının üstüne bir tek yağmur damlası düşmemiş olsa bile, okuyucu muz şirketinin kasabayı terk etmesine yol açan yıllarca süren tropik yağmurlardan sıırsıklam olmuş gibi olur. Yalnızlık duygusunun okuyucuya bulaşması yağmurdan başlar. Gerçek olamayacak kadar gerçektir bu yağmurlar...

* 'Yüzyıllık Yalnızlık' Gabriel Garcia Marquez..

SARIYER KÜLTÜR BULMACASI

SOLDAN SAĞA

1. Resimdeki, Sarıyer ilçesine bağlı büyük balıkçı köyü – "...köy" (Sarıyer ilçesinin bir köyü). **2.** "... oturmuşum / oturmuş da bir türkü tutturmuşum" (Orhan Veli Kanık) – Adet. **3.** "... Sabancı Hastanesi" (Baltalimanı'ndaki kemik hastalıkları hastanesi) – Seda – Bir deniz taşımacılığı – Halis, arı. **4.** Baba – "... Camii" (Rumelifeneri'ndeki bir cami) – Termik. **5.** Gelincik balığı – Komşu bir ülke – Sarıyer'de, mezarlığı olan bir semt. **6.** Hiperbolik tanjant – Notada durak işareti – Bir masal dağı. **7.** Kabaca evet – Erkek – Müslüman ülkelerde yaşayan Yunan asıllı kimse – Bir harfin okunuşu. **8.** Verme, ödeme – "Ho ... Minh" (Vietnam bağımsızlık hareketinin önderi) – "Şair ... İlkokulu" (Rumelihisarı'ndaki bir okul). **9.** Şart eki – Bir sayı – Kiloamperin simgesi – Göçebe konak yeri. **10.** Dinsel inançları olmayan – Uzaklık anlatan sözcük – Fena değil. **11.** Düş – Koltukaltları ve kasık çevresinde olan kronik bir deri hastalığı – Yeni ve parlak – "Ali ..." (Kara Deniz Beyaz Işık Rumeli Feneri adlı kitabın yazarı). **12.** Uzaklaşma – Kiradaki mülkler – "... Halim Paşa Yalısı" (Yeniköy'deki yalı) – Tuzağa düşürülen şey. **13.** "Ural Ataman ... Müzesi" (Ferahevler'deki müze) – Acelecî. **14.** Genişlik – Öldürücü hastalık salgını – Deniz kıyısındaki balık lokantaları ve tavernalarıyla ünlü Sarıyer semti. **15.** "... Ormanı" (Maslak'taki orman) – Sarıyer'in bir mahallesi – Yüz, çehre – Bir renk.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

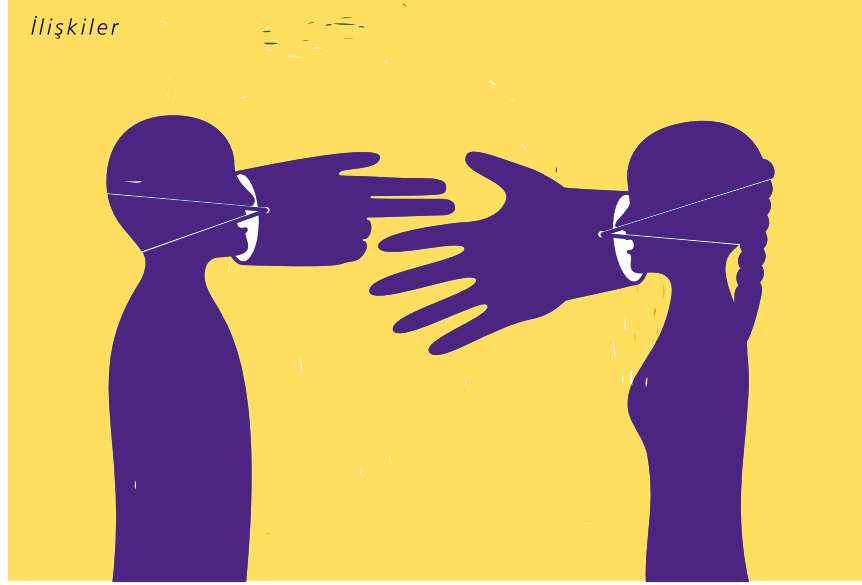
1. Sarıyer ilçesinin bir semti – Bağışlama. **2.** Bir tür antilop – "... Arboretumu" (Kemerburgaz-Bahçeköy yolu üzerindeki arboretum). **3.** Mersin'in bir ilçesi – Briçte sanzatu – Bir tür bağımsız büyük il. **4.** Sarıyer ilçesinin bir semti – Safranbolu halk oyunu. **5.** Rusya'da bir ırmak – "... Suyu" (Belgrad Ormanı'nda bir mesire yeri) – İskambilde birli. **6.** Vilayet – "... Valide Sultan Çeşmesi" (Yeniköy, Köybaşı Caddesi'ndeki tarihi çeşme) – İnsan Kaynakları (Kısa). **7.** Kaçma – "... Sabancı Müzesi" (Emirgan'daki müze). **8.** Batı Sahra'nın internet kodu – Güney Afrika plaka imi – Birlikte şarkı söyleyen topluluk. **9.** Bir ay adı – Bir yemek yeme aracı. **10.** Sağlık, salım – Bir şeyin tersini söyleyerek alay etme. **11.** Gözlem – "Stanislaw ..." (Bilimkurgu yazarı). **12.** İridyumun simgesi – Bir şans oyunu. **13.** Uzak – Osmanlı İmparatorluğu döneminde, Macaristan ve Slovenya dolaylarında sancak beylerine ve küçük prenslere verilen unvan. **14.** Birleşmiş Milletler Örgütü – "... is" (Eski Mısır inanışında, baştanrı). **15.** İlçemiz – "Çarpışan ..." (Argonautlar seferi kahramanlarının geçmeyi başardıkları, bugünkü Rumeli Feneri yöresinde olduğuna inanılan büyümlü yer). **16.** İspanya'da, Bask bölgesi şehirlerinden Pamplona'yı temsil eden spor kulübü – Bir nota – Bir işaret sıfatı. **17.** Bir çalgı – İsrail'in plaka imi – Bir nota – Bir ilimiz. **18.** Sarıyer ilçesinin bir mahallesi – Bir strateji oyunu – Sırça. **19.** Protein sentezine yardımcı olan bir asit türü – Bir malın sahipliği – Altının simgesi. **20.** Avrupa Futbol Birliği – Sarıyer ilçesinin bir mahallesi.

HAZIRLAYAN: İLKER MUMCUOĞLU

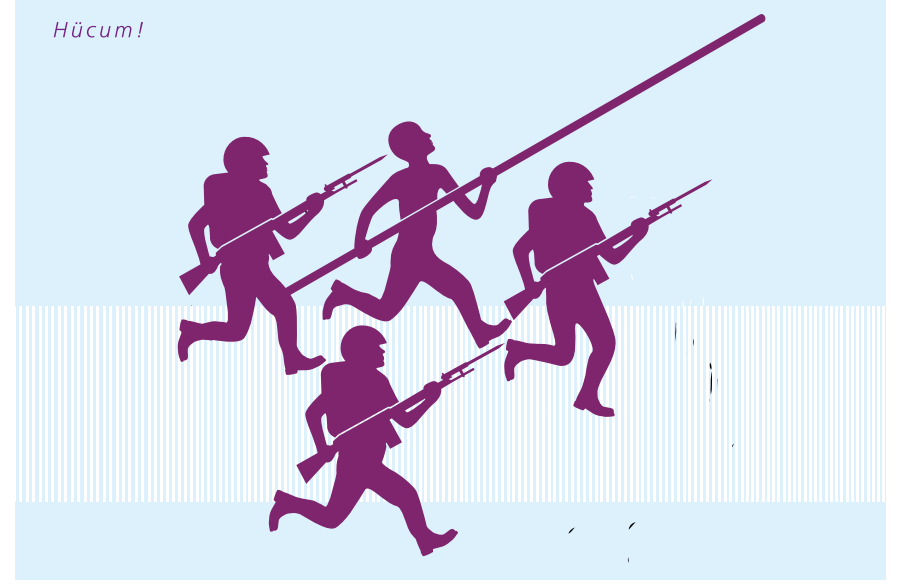
CEMİL CAHİT YAVUZ

LEKE OYUNLARI

İlişkiler

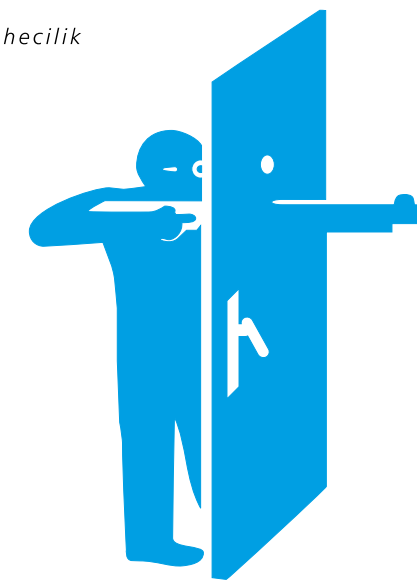
Hücum!

Yakan fiyatlar

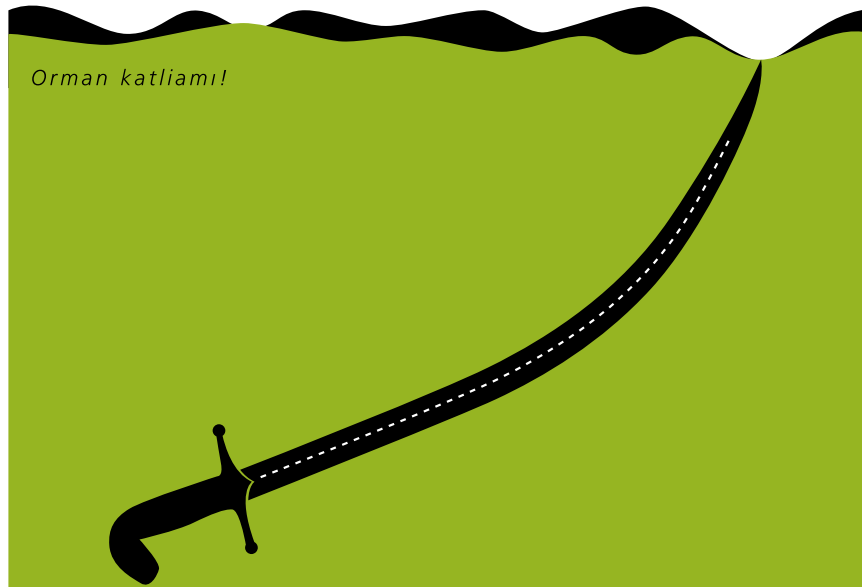
Şüphelilik

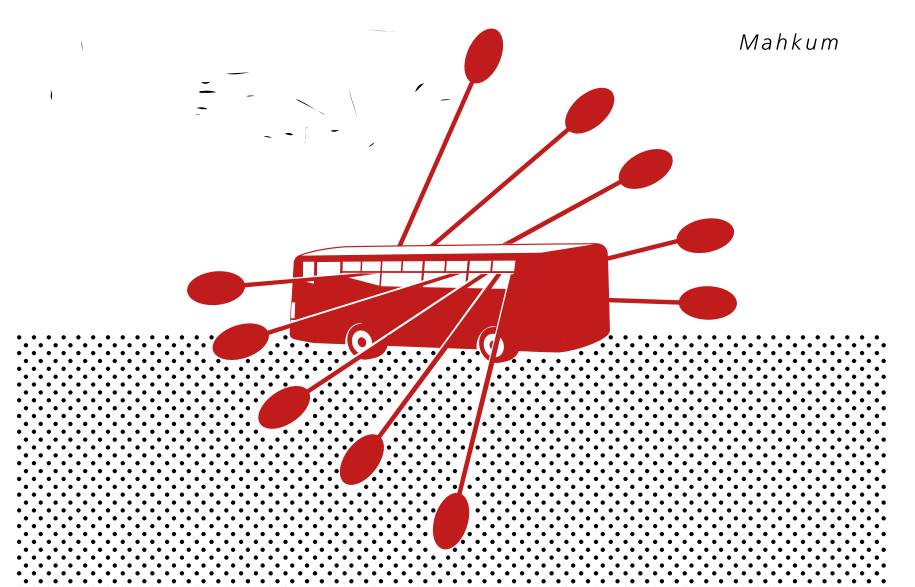
Susturulmak

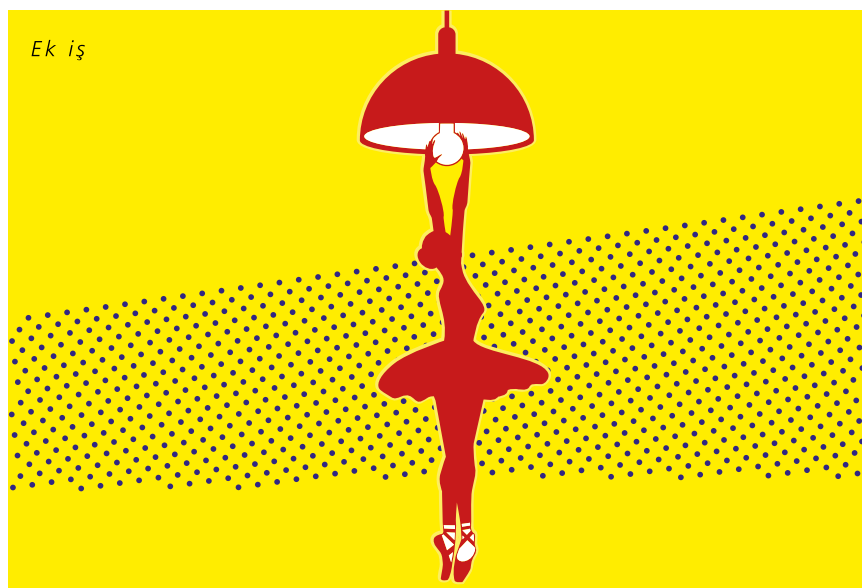
Orman katliamı!

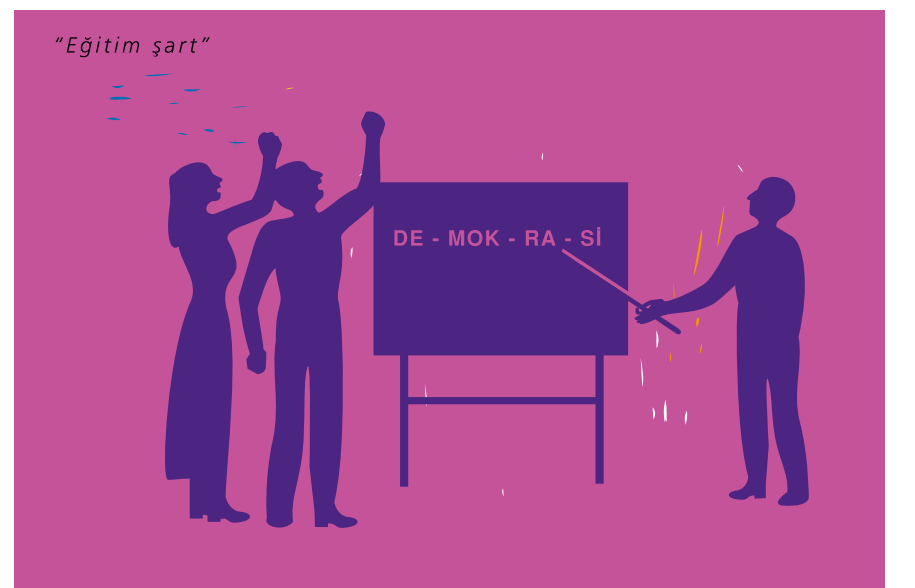
Mahkum

Ek iş

"Eğitim şart"

KÜLTÜR VE
SANATIN
KALBİ BURADA
ATACAK

SARIYER
BELEDİYESİ'NDEN
YENİ YIL
ARMAĞANI

SARIYER'İN VE İSTANBUL'UN YÜZAKI

BOĞAZIÇI KÜLTÜR SANAT MERKEZİ KAPILARINI AÇIYOR

26
OCAK

Sarıyer
Belediyesi
Hizmet Binası
B Blok

SAAT
16:00

650 izleyici kapasiteli, akustiği, geniş sahnesi, uluslararası standartlarda teknik altyapısı ve fuaye alanlarıyla kültür ve sanatın merkezi olmaya aday bir performans merkezi.

f Sariyerblid

Twitter SariyerBelediye

www Sariyer.tv.tr

SARIYER
BELEDİYESİ

BKSM

SARIYER BELEDİYESİ
BOĞAZIÇI KÜLTÜR
SANAT MERKEZİ

444 1 722

www.sariyer.bel.tr